

16+

Чытанне —
найлепшае
практыкаванне
стар. 5

Паэтычны
рэалізм
і кучаравасць
стар. 6

Музыка
падуладна
кожнаму
стар. 14

Рупліўцы — на сцэну!

Фота Кастуся Дробава.

Найвышэйшая ўзнагарода Беларускага саюза тэатральных дзеячаў «Крышталёвая Паўлінка».

7 чэрвеня адзначыў 75-годдзе Беларускага саюза тэатральных дзеячаў, які вядзе свой слаўны радавод ад Беларускага тэатральнага таварыства, заснаванага ў 1946 годзе легендарнай народнай артысткай СССР Ларысай Александроўскай. БСТД — адно з самых аўтарытэтных грамадскіх аб'яднанняў у творчай галіне Беларусі. На сёння ў ім існуе 24 першасныя арганізацыі, у тым ліку 7 абласных. Сярод членаў саюза — народныя і заслужаныя артысты, дактары мастацтвазнаўства і філасофіі, лаўрэаты прэміі «За духоўнае адраджэнне» і прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва.

БСТД робіць сёння шмат карыснага: падтрымлівае ветэранаў сцэны, віншуе тэатральных работнікаў з прафесійнымі святамі, ладзіць з гэтай нагоды неформальныя сустрэчы, папулярызуе і падтрымлівае таленавітых творцаў са сталіцы і рэгіёнаў, іх спектаклі і творчыя пошукі ў вядучых СМІ і на сваім сайце bstd.by, выплачвае стыпендыі «Тэатральная дынастыя» прадстаўнікам вядомых беларускіх тэатральных і творчых сем'яў.

ISSN 0024-4686

9 770024 468001

2 1023

Працяг тэмы на стар. 13 ►

«ЛІМ»-акцэнт

Свята. У нашай краіне заснавана дзяржаўнае свята — Дзень народнага адзінства, якое будзе адзначацца 17 верасня. Адпаведны ўказ падпісаў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка. Адноўленае ў 1939 годзе адзінства дало магчымасць Беларусі выстаць у гады Вялікай Айчыннай вайны, заняць пачэснае месца ў міжнароднай супольнасці, стаць адной з сузаснавальнікаў Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Устанаўленне Дня народнага адзінства 17 верасня падкрэслівае пераемнасць пакаленняў, непахіснасць і самадастатковасць нацыі і дзяржаўнасці.

Дзяржпадтрымка. Прэзідэнт Беларусі падпісаў распараджэнне, якім прынята рашэнне аб фінансаванні расходаў спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі ў 2021 годзе ў памеры 710 тыс. рублёў з рэспубліканскага бюджэту за кошт сродкаў рэзервовага фонду Прэзідэнта. Дакументам зацверджана рашэнне савета спецыяльнага фонду, у адпаведнасці з якім больш за 49 тыс. накіравана на падтрымку 145 прадстаўнікоў таленавітай моладзі. Заахвочваннямі фонду адзначаны пераможцы міжнародных і рэспубліканскіх конкурсаў і фестываляў у галіне музычнага, харэаграфічнага, выяўленчага і іншых відаў мастацтваў. Прыняцце распараджэння з'яўляецца сведчаннем увагі дзяржавы да пытанняў стварэння ўмоў для пошуку, развіцця і навучання таленавітай моладзі, стымулявання творчай актыўнасці, прафесійнага росту.

Віншаванне. Кіраўнік дзяржавы павіншаваў народную артыстку Беларусі Людмілу Бржазюўскую з юбілеем. «Вялікі талент, працаздольнасць, надзвычайна шырокі рэпертуар па праве ўзнеслі вас да вяршынь поспеху і прызнання. Вытанчаная прыгажосць створаных вамі вобразаў — эталон для класічнага і сучаснага балетнага мастацтва», — гаворыцца ў віншаванні. Прэзідэнт падкрэсліў, што шматгадовая дзейнасць артысткі на карысць айчыннай культуры з'яўляецца яркай старонкай у гісторыі Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра Беларусі. «Сёння вы дзеліцеся з падрастаючым пакаленнем набытым вопытам, дапамагаеце дасягнуць высокага прафесіяналізму», — адзначыў Аляксандр Лукашэнка.

Зварот. Кіраўнікі дзяржаў СНД (Азербайджана, Арменіі, Беларусі, Казахстана, Кыргызстана, Расіі, Таджыкістана, Туркменістана, Узбекістана) прынялі Зварот да народаў дзяржаў-удзельніц Садружнасці і сусветнай грамадскасці ў сувязі з 80-годдзем пачатку Вялікай Айчыннай вайны. На жорсткасць і варварства, ідэалогію расавай перавагі, глумленне над святымі каштоўнасцямі спагады і міласэрнасці, сумлення і справядлівасці нашы слаўныя продкі адказалі мужнасцю, ахвярнасцю, найвялікшым уздымам духу і патрыятызму, салідарнасцю і братэрствам. Кіраўнікі дзяржаў — удзельніц СНД адзначылі важнасць беражлівага захавання памяці і ведання праўды аб вайне, сумеснай барацьбы з фальсіфікацыйнай гісторыі і гераізацыяй нацысцкага руху. «Мы рашуча асуджаем саму думку аддаць забыццю ўрокі разбуральнай вайны, цынічна сказіць яе маральныя і прававыя вынікі», — падкрэсліваецца ў дакуменце.

Конкурс. Падведзены вынікі адкрытага дыстанцыйнага конкурсу на найлепшы сімвал (лагатып) Года народнага адзінства, паведамляецца на сайце Міністэрства інфармацыі Беларусі. Было паддзена 104 заяўкі, прадстаўлена 174 работы і аўтарскія канцэпцыі. Камітэнтным журы, у складзе якога — вядомыя мастакі і дызайнеры, вызначаны пераможца. Найлепшай прызнана работа «Мы» Віталія Арцюха — дызайнера, аўтара талісмана чэмпіянату свету па хакеі 2014 года ў Мінску. Прадстаўлены на конкурс лагатып выкананы з выкарыстаннем элементаў беларускага арнаменту і адцення валожкі.

Падзея. XX Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі «Маладзечна-2021» пачынаецца сёння і прадоўжыцца да 13 чэрвеня. Юбілейнае музычнае свята прысвечана Году народнага адзінства і збірае таленавітых выканаўцаў, паэтаў, музыкантаў, кампазітараў. Цэнтральнай падзеяй традыцыйна стане нацыянальны конкурс маладых выканаўцаў беларускай эстраднай песні. Фестываль у Маладзечне — адзін з найлепшых беларускіх фестываляў, які, піша БелТА, штогод адкрывае новыя імёны і збірае ў Маладзечне тысячы прыхільнікаў.

Навінка. Тын класіка беларускай літаратуры Змітрака Бядулі Яўхім Плаўнік перадаў Нацыянальнай бібліятэцы рарытэтнае выданне свайго бацькі, паведаміў намеснік генеральнага дырэктара НББ Аляксандр Суша. Зборнік прозы Змітрака Бядулі «Танзілія» шмат дзесяцігоддзяў захоўваўся ў сям'і пісьменніка, а цяпер папоўніць фонды Нацыянальнай бібліятэкі і хутка трапіць да сваіх новых чытачоў. Творчае знаёмства бібліятэкі з сям'ёй Змітрака Бядулі асабліва актывізавалася ў юбілейны год класіка. Прыкладам таму — круглы стол «Беларускі салавей». На восень заплававаны творчы конкурс для навучэнскай моладзі.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Паэзія святочнага Маладзечна

На адной са знакавых пляцовак XX Нацыянальнага фестывалю песні і паэзіі ў Маладзечне выступаць беларускія паэты розных пакаленняў. Творцы збіруцца з усёй Беларусі, каб падарыць прыхільнікам новыя вершы і песні.

Як вядома, сучасная беларуская паэзія вызначаецца самабытнасцю і непаўторнасцю, валодае чароўным кодам. Паэтычнае слова абуджае душу, прымушае яе хвалявацца, выклікае самыя неверагодныя пачуцці.

— У такім узнёслым настроі збіраецца дэлегацыя членаў Саюза

пісьменнікаў Беларусі ў творчую паездку ў святочны Маладзечна, — заўважае першы намеснік старшыні СПБ Алена Стэльмах. — Перш за ўсё творцы наведваюць Вязінку і аддадуць даніну павагі беларускаму Песняру Янку Купалу. Каля помніка паэту пройдзе ўрачысты мітынг, адбудзецца ўскладанне кветак.

Далейшы маршрут ляжыць у Маладзечна, дзе паэты далучацца да правядзення праграмы «Суразмоўцы». Па запрашэнні яе аўтара Навума Гальпяровіча многія з беларускіх літаратараў былі ўдзельнікамі гэтага тэлевізійнага праекта. Затым на сцэне малой залы Палаца культуры пройдзе творчая імпрэза «Свята-ло Радзімы. Радасць Перамогі». Тут

прагучаць вершы пра адданасць бацькаўшчыне, пра неабходнасць адзінства беларусаў. Паэтаў хваляюць пытанні аб адказнасці чалавека за свае ўчынкі, важнасць несці ў свет дабро. Будуць прадстаўлены творы, якія нагадваюць аб подзвігу народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Сярод выступоўцаў юбілейнага фестывалю — Міхась Пазнякоў, Валерый Максімовіч, Святлана Быкава, Людміла Кебіч, Таццяна Дземідовіч, Таццяна Атрошанка. Паэт Уладзімір Мазго адметны тым, што прымаў удзел у першым Нацыянальным фестывалі песні і паэзіі ў Маладзечне. Усе гэтыя гады ён нязменны яго ўдзельнік.

Марыя ЛПЕНЬ

круглы стол

Паміж выдумкай і праўдай

У Мінску ў межах II Міжнароднага форуму даследчыкаў беларускай казкі прайшоў адкрыты круглы стол «Сучасная літаратурная казка: паміж выдумкай і праўдай». Навукоўцы і пісьменнікі абмеркавалі праблемныя пытанні, якія датычацца развіцця жанру аўтарскай казкі ў беларускай літаратуры.

Мадэратарам круглага стала выступіў кандыдат філалагічных навук Сяргей Мінкевіч. У дыскусіі прынялі ўдзел Раіса Баравікова, Галіна Пшонік, Алена Масла, Георгій Марчук, Наталля Марчук, Таццяна Сівец, Ірына Буторына, Валерый Галеў, Іван Саверчанка, Наталля Бучынская. У праблемнае поле дыскусіі ўвайшлі такія пытанні, як свет казкі як *terra incognita* беларускага літаратуразнаўства; аўтарская казка для дзяцей і дарослых; феномен цуду ў сучаснай літаратурнай казцы; казка і фэнтэзі; літаратурная казка і гарадскі фальклор.

Даследчыкі абмеркавалі цяжкасці, якія ўзнікаюць перад пісьменнікам падчас стварэння казак і выдання кніг, літаратуразнаўчы кантэкст казкі, метадалагічныя падыходы ў яе вывучэнні, ролю казкі ў выхаваўчым працэсе, фарміраванне культуры чытання, пошукі

Фота Марыны Воробей.

Падчас работы круглага стала.

наватарства і прымяненне яго ў творах. «Пісьменнікам у казках неабходна звяртацца да фальклору і выкарыстоўваць фантазію, якая жыве менавіта ў пэўным часе. Таму што пройдзе 200—300 гадоў, і нашы творы таксама стануць фальклорам», — адзначыла Раіса Баравікова.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

з нагоды

3 журналістыкі ў вялікую літаратуру

Стагадовы штрышок у летапіс роднага краю занатвала мазырская раённая газета «Жыццё Палесся». За прафесіяналізм і шматгадовую працу творчы калектывы газеты ўганаваны рознымі ўзнагародамі.

Днямі ў Мазырскім райвыканкаме адбылася святочная імпрэза ў гонар стваральнікаў найстарэйшага на Палессі выдання. З цёплымі словамі звярнуліся прадстаўнікі ўлады, духавенства і грамадскіх арганізацый, дзеячы культуры і чытачы, а святочную атмасферу стварылі творчыя калектывы раёна.

Рупліўцаў выдання з векавым юбілеем павіншаваў і старшыня Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Уладзімір Гаўрыловіч.

— Шмат твораў прайшло праз раённую, а некалі і абласную, газету, многія журналісты ступілі потым на пісьменніцкую сцяжыну, — зазначыў Уладзімір Гаўрыловіч. — У свой час тут працавалі будучыя народныя пісьменнікі Беларусі Іван Навуменка, паэт Уладзімір Верамейчык. На працягу трыццаці гадоў творчы калектыв узначальвае выдатнік друку Беларусі Ларыса Чорная, якая прыкладае шмат намаганняў для таго, каб раёнка была запатрабавана ў чытачоў, а яе калектыв рос прафесійна.

Менавіта ў гэтай творчай супольнасці раскрылася як публіцыст пражыц-краязнаўца Наталля Канопліч. Пісьменніца выдала некалькі кніг, якія атрымалі станоўчую

ацэнку ў крытыкаў і чытачоў, была прынята ў Саюз пісьменнікаў Беларусі. На працягу многіх гадоў яна вядзе літаратурную старонку «Плёсы Прыпяці», рыхтуе да друку творы як прафесійных, так і пачынаючых аўтараў. Невыпадкава за актыўную грамадскую і творчую дзейнасць Наталля Канопліч удастоена найвышэйшай узнагароды пісьменніцкай арганізацыі вобласці — памятнага медаля «Кірыла Тураўскі. Асветнік. За ўклад у літаратуру».

Па выніках работы за 2019—2020 гады газета «Жыццё Палесся» прызнана пераможцам абласнога конкурсу сярод друкаваных СМІ вобласці «Літаратура на старонках газет». Уладзімір Гаўрыловіч уручыў калектыву дыплом за 1-е месца, а Ларысе Чорнай — граматы аддзялення СПБ.

Узнагародамі пісьменніцкай арганізацыі таксама ўшанаваны і аўтары, у тым ліку пазаштатныя, раённай газеты ды прадстаўнікі ўлады за патрымку творчых ініцыятыў пісьменнікаў Мазыра і вобласці.

У межах святкавання юбілею раёнкі адбылася і рабочая сустрэча Уладзіміра Гаўрыловіча з кіраўніцтвам раёна, вынікам якой стала рашэнне аб правядзенні ў 2022 годзе на базе старажытнага палескага цэнтра міжнароднага творчага семінара літаратараў і вялікага літаратурнага свята з удзелам вядомых пісьменнікаў Беларусі, Расіі і Украіны.

Мікалай ІГНАТОВІЧ

фестывалі

Адзінства і згуртаванасць

IV Літаратурны фестываль «Цэнтр Еўропы» прайшоў у Полацку з 29 да 30 мая. На свята завітала больш як 30 пісьменнікаў з Беларусі, Расіі, Украіны, Ізраіля, Казахстана. Сярод пераможцаў конкурсу — Тамара Кавалёва, Васіль Мельнікаў, Кацярына Залеская і іншыя.

На працягу сакавіка і красавіка праходзіў інтэрнэт-конкурс па пяці намінацыях: «Паэзія», «Малая проза», «Мовай Я. Купалы і Я. Коласа», «Адзінства. Згуртаванасць. Дружба народаў» і «Мастацкі пераклад». У ім прынялі ўдзел 140 аўтараў з розных краін. У складзе журы працавалі прафесійныя пісьменнікі і грамадскія дзеячы. Старшынёй журы стаў Аляксандр Раткевіч (Беларусь), у ролі ганаровага старшыні выступіла Тамара Краснова-Гусачэнка, старшыня Віцебскага абласнога аддзялення СПБ.

— Удзельнікі і госці фестывалю працавалі па насычанай праграме, у якую ўвайшлі майстар класы вядомых пісьменнікаў, работа па секцыях, урачыстае адкрыццё фестывалю і канцэрт, уручэнне ўзнагарод пераможцам, творчыя сустрэчы, фотавыстаўка з прэзентацыйнай кніг «Бачу Беларусь такой» і «Мая Радзіма» Алены Стэльмах і Уладзіслава Цыдзіка, экскурсія па старажытным Полацку, — адзначае Тамара Краснова-Гусачэнка.

Заснавальнікі фестывалю — Полацкі раённы выканаўчы камітэт, Полацкая раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма і Літаратурная студыя «Цэнтр Еўропы». Партнёрамі выступілі Саюз пісьменнікаў Беларусі, «Еўрапейскі кангрэс літаратараў», «Еўразійскі літаратурны фестываль "ЛиФФт"», Міжнародны фестываль літаратуры і культуры «Славянскія традыцыі», літаратурная студыя «Пісьменнік у інтэрнэт-прасторы».

Яўгенія ШЫЦЬКА

праекты

Акунуліся ў казку

Моладзь Гродзеншчыны прывітала лета святам, якое ўрачыста паставіла фінальную кропку ў маштабным выставачным праекце «Казкі і паданні майго краю». Ажывалі казкі, здзяйсняліся мары, уручаліся падарункі, і віравала творчае жыццё.

Каля маладзёжнага цэнтра гродзенцы мелі магчымасць бліжэй пазнаёміцца з казачнымі персанажамі, героямі беларускіх міфаў і легенд, увасобленымі юнымі мастакамі вобласці ў самых розных тэхніках. Каларытныя істоты на працягу двух апошніх месяцаў «насялялі» выставачную залу Гродзенскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці. Кожны наведвальнік экспазіцыі, у тым ліку і віртуальны, мог аддаць свой голас за экспанат, які прыйшоўся даспадобы.

Галасы былі падлічаны, і журы вызначыла пераможцаў у трох намінацыях: «Жывапіс», «Графіка» і «Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва». Зрэшты, ніводны ўдзельнік праекта не застаўся без дыплама і апладысментаў.

Керамічны цмок, лямцавыя зайцы-калядоўшчыкі, пластылінавая берагіня, вытканае Малочнае возера і казачны лес-маляванка — фантастычныя карціны і вобразы імгненна ўпрыгожылі гарадскі пейзаж і задалі тон усёй урачыстасці. А распачалося свята, вядома, з казкі, дакладней, з батлейкі, якую прадставілі народны лялечны тэатр з пасёлка Мір Карэліцкага раёна і ўзорны калектыў «Смаргонская батлейка». Гледачы не толькі назіралі за маляўнічай

Фота Цімура Бабко.

Экспанаты выстаўкі-конкурсу «Казкі і паданні майго краю».

дзеяй, але і бралі ўдзел у захапляльных майстар-класах батлеечным мастацтве.

Сцэнічная пляцоўка казачнага свята для дзяцей і моладзі зіхацела талентамі. Адметнасцю імпрэзы стала першае ў Гродне выступленне перад жывой публікай найлепшых удзельнікаў інтэрнэт-конкурсу «#ТАЛАНТЫ ДОМА», які для самародкаў з розных куткоў краіны ўжо двойчы арганізоўваў абласны метадычны цэнтр.

Ала БЯЛЬКЕВІЧ

вернісаж

Сталіца. Мастак. Фарбы

Штогадовы праект «Мастак і горад» вярнуўся на вуліцы сталіцы. Сёлета выстаўка прысвечана творчасці народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва. Праект, які адзначае 10-гадовы юбілей, упершыню змяніў лакацыю: традыцыйна карціны размяшчаліся на плошчы Якуба Коласа, а ў гэтым сезоне з беларускім жывапісам можна пазнаёміцца на пешаходнай вуліцы Камсамольскай.

Выстаўка «Мастак і горад» дапамагае беларускаму мастацтву выходзіць за рамкі галерэй, музеяў і асабістых калекцый у публічную гарадскую прастору. Праект, які праходзіць у фармаце *public space*, знаёміць з жывапіснымі работамі мастакоў розных пакаленняў і творчых поглядаў. Кожная экспазіцыя суправаджаецца яркім і запамінальным адкрыццём.

У праекце «Фарбы душы. Леанід Шчамялёў» прадстаўлены 34 рэпрадукцыі карцін. Яго творы — гэта сапраўдная

рэтраспектыва, якая адлюстроўвае асноўныя перыяды жыцця і творчасці аўтара. «Мае палотны — гэта мае дзёнікі», — адзначаў сам Леанід Дзмітрыевіч. Карціны народнага мастака пабывалі ў Канадзе, ЗША, Францыі, Італіі, Ізраілі, Фінляндыі, Германіі, Аўстрыі, Іспаніі і г. д. Некаторыя творы знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі і абласных краязнаўчых музеях Беларусі, а таксама ў Траццякоўскай галерэі ў Маскве.

— Выстаўка расказвае пра творчасць Леаніда Шчамялёва — мастака з беларускім спадчынным кодам, які быў зашыфраваны ў яго душы і перанесены на палотны. Каб адказаць на пытанне, якая яна, Беларусь, неабавязкова аб'язджаць усе куточки краіны. Можна прагуляцца па Камсамольскай вуліцы і паглядзець работы майстра. Нехта знойдзе адказ на беразе Мінскага мора, нехта — на вуліцах вечаровага Валожына, а нехта — у вывахах Янкі Купалы і Якуба Коласа, — падкрэсліла загадчыца філіяла «Гарадская мастацкая галерэя твораў Л. Д. Шчамялёва» Ганна Ясюк.

Сёлета экспазіцыя папоўнілася аўдыягідамі на беларускай, рускай

і англійскай мовах. На стэндах, акрамя візуальнай інфармацыі пра мастака і яго карціны, размешчаны тры QR-коды, якія дапамогуць наведвальнікам самастойна пазнаёміцца з творчасцю Леаніда Шчамялёва.

Арганізатары адзначаюць, што ў рамках праекта запланавана правядзенне розных творчых акцый. Напрыклад, у «Адкрытай майстэрні» наведвальнікі пад кіраўніцтвам мастака змогуць намаляваць уласную карціну. Таксама чакаецца запуск конкурсу ў сацыяльных сетках. З экспазіцыяй «Фарбы душы. Леанід Шчамялёў» можна пазнаёміцца да 20 верасня.

За час свайго існавання «Мастак і горад» паказаў карціны 75 беларускіх творцаў. Выстаўкі двойчы дэманстраваліся ў Віцебску і адзін раз у Брэсце — да 1000-годдзя горада. Летась экспазіцыя ўпершыню адкрылася ў анлайн-фармаце. Праект рэалізоўваецца Музеём гісторыі горада Мінска супольна з камунікацыйнай кампаніяй GBS пры падтрымцы Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта. Генеральным партнёрам экспазіцыі з'яўляецца Банк ВТБ (Беларусь).

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

прэзентацыі

Запіскі для «ідэальнага чытача»

Усталічнай кнігарні «Акадэмнакніга» адбылася прэзентацыя кнігі Алеся Бадака «Ідэальны чытач», якая ўбачыла свет у Выдавецкім доме «Звязда» і ўключае аповесці і апавяданні, якія ў розныя гады друкаваліся на старонках айчынных і замежных перыядычных выданняў.

Творы Алеся Бадака прыцягваюць увагу як цікавымі сюжэтамі, так і своеасаблівым аўтарскім стылем, многія з іх перакладзены на іншыя мовы. Адрасаваны яны не толькі моладзі, як, напрыклад, вядомая аповесць «Адзінокі васьмікласнік хоча пазнаёміцца», але і сталым чытачам, якіх асабліва зацікавіць такі твор, як «Інструкцыя па спакуюшэнні замужніх жанчын». Акрамя гэтага, не пакінуць чытача раўнадушным аповесць «Нелюдзімы», апавяданні «Душа твая светлая», «Дождж ліў як з вядра», «Уцёкі на край дажджу», «Па той бок адлюстравання», «...І мора шум у цемрадзі пакоя», «Тэорыя вінаватасці», «Ідэальны чытач», «Сабака, які забыў сваё імя», «Баптыстка».

Асаблівую ўвагу выклікае апошні раздзел кнігі «Запіскі на хаду», які сабраў эсэ аўтара, прысвечаныя актуальным

пытанням літаратурнага жыцця і той пары, калі Алесь Мікалаевіч толькі пачынаў свой шлях у літаратуру. Упершыню да гэтага жанру пісьменнік звярнуўся ў 1999 годзе. Запіскі друкаваліся ў айчыннай літаратурнай перыёдыцы, а таксама ў кнізе «Развітанне з вечнасцю».

— Проза Алеся Бадака запатрабаваная чытачамі, адзначыў дырэктар Выдавецкага дома «Звязда» пісьменнік Алесь Карлюкевіч. — Асабіста мне як чытачу падабаецца, што ў яго творах заўсёды прысутнічае інтрыга, адчуваецца начытанасць аўтара. Высокую мастацкую прозу і адкрыцці нараджае менавіта чытацкі ўзровень пісьменніка. На майёй кніжнай паліцы «Ідэальны чытач» зойме пачэснае месца. Я ўпэўнены, што кніга абавязкова стане для чытача падзеяй, бо тыя аскепкі ўражанняў, якія складаюцца ў дачыненні да іншых твораў, у кнізе збіраюцца разам і фарміруюць партрэт пісьменніка.

На прэзентацыі «Ідэальнага чытача» выступілі таксама рэдактар кнігі Наталля Шчарбакова, дырэктар «Акадэмнакнігі» Вольга Глухоўская, паэт Віктар Шніп і іншыя. Прысутныя змаглі набыць цікавае выданне і атрымаць аўтограф пісьменніка.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

«ЛіМ»-люстэрка

Прэзідэнт Расіі Уладзімір Пуцін узнагародзіў народнага артыста Беларусі Уладзіміра Гасцюхіна ордэнам Дружбы. Адпаведны ўказ апублікаваны на расійскім афіцыйным інтэрнэт-партале прававой інфармацыі. Згодна з дакументам, беларускі артыст узнагароджаны за вялікі ўклад ва ўмацаванне дружбы, супрацоўніцтва і ўзаемаразумення паміж народамі Расіі і Беларусі. Уладзімір Гасцюхін — савецкі і беларускі актёр кіно і тэатра, кінарэжысёр, чыя творчая біяграфія пачалася ў 1970 годзе. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1985), прэміі Ленінскага камсамола (1976), Дзяржаўнай прэміі Расійскай Федэрацыі (1993 г.) і інш. Сыграў больш чым у 100 фільмах і серыялах. Асабліва шмат роляў выканаў у ваенных і гістарычных фільмах.

Міжнародны фестываль аматарскіх тэатраў «Тэатральныя вечарыны» пройдзе ў Краснаполлі з 11 да 13 чэрвеня. Сёлета свае пастаноўкі прывязуць аматарскія тэатры з Беларусі і Расіі. Нашу краіну на VIII фестывалі прадставяць узорная тэатральная студыя «Чароўны ліхтар» Брэсцкага гарадскога цэнтра культуры, узорны тэатр-студыя «Паралель» з Палаца дзіцячай творчасці Баранавіч, народны тэатр «На доўгім бродзе» з Мінска, студыя жывых статуй *Cross Time* (Мінск, Віцебск). Удзельнікамі з Расіі стануць школа тэатральнага мастацтва пры маладзёжным тэатры-студыі «Галёрка» з Екацярынбурга, народны тэатр-студыя «За вулком» (Гатчына), народны тэатр драмы Смаленскага абласнога Дома работнікаў асветы. Падчас тэатральнага форуму будзе працаваць экспазіцыя «Тэатр і час...» і выстаўка Краснапольскага гісторыка-этнаграфічнага музея, паведамляе БелТА.

Пісьменнік Міхаіл Зыгар напісаў п'есу «Пушкін і Сальеры», якая ўвойдзе ў харавую сімфонію — дзею «Яўген Анегін. Спаленая глава». Прэм'ера адбудзецца 19 чэрвеня ў Вялікай зале Маскоўскай кансерваторыі, інфармуе «ИТАР-ТАСС». За аснову спектакля ўзята X глава рамана ў вершах Аляксандра Сяргеевіча Пушкіна «Яўген Анегін», што доўгі час лічылася страчанай. Згодна з агульнапрынятай версіяй, аўтар спаліў рукапіс ў 1830 годзе, каб не дражніць цэнзараў, але на памяць пакінуў пачатковыя чатырохрадковыя чатырнаццаці строфы і амаль поўны тэкст яшчэ трох, зашыфраваўшы іх. Як патлумачыў сам Міхаіл Зыгар, яго празаічны твор стане прадмовай да оперы. «Што здарылася з апошняй главой, чаму яна была спалена і ці была спалена, якую частку гэтай главы мы ведаем дакладна — гэта прастора для загадак. У творчасці Пушкіна ёсць пэўная колькасць загадак, і гэта — адна з самых цікавых, таму што неразгаданая, — падкрэсліў пісьменнік. — З усіх дакументальных крыніц, лістоў, дзёнікаў мы выдзелілі, вядома, не разгадку, але некаторую сюжэтную ніццу».

Канскі кінафестываль абвясціў сваю праграму. Сярод канкурсантаў — Леос Каракс, Уэс Андэрсан, Ап'ятчпонт Вірасетакун, Пол Верховен. У асноўную праграму ўключаны таксама фільм Кірыла Сярэбранікава «Пятровы ў грыпе», а ў секцыі «Асаблівы погляд» прадстаўлены новая карціна Кіры Каваленкі «Расціскаючы кулакі» і «Хатні арышт» Аляксея Германа-малодшага. У секцыі «Канскія прэм'еры» адбудзецца паказ «Бабінага яра» Сяргея Лазніцы. Арганізатары адзначаюць, што, магчыма, праграма будзе дапаўняцца ў найбліжэйшы час. Пасля леташняга пераносу ў анлайн у 2021-м фестывальнае ў кінатэатры і пройдзе з 6 да 17 ліпеня.

Гістарычны састаў па маршруце «земляў Дантэ» адправіўся 6 чэрвеня па чыгуначнай лініі з Фларэнцыі, дзе італьянскі паэт нарадзіўся ў 1265 годзе, у Равену, дзе ў 1321 нарадзіўся ён памёр. Акцыя прымеркавана менавіта да гэтай даты, якая шырока адзначаецца ў Італіі, перадае «ИТАР-ТАСС». Першымі пасажырамі цягніка сталі міністр культур Дарыё Франчэскіні, прадстаўнікі мясцовых улад, а таксама дырыжор Рыкарда Муці, які дырыжыраваў аркестрам на адным з чатырох прадугледжаных прыпынкаў — у мястэчку Марадзі пад Фларэнцыяй. Характэрна, што гэты адрэзак чыгункі быў першым, які перасек Апенінскі хрыбет. Як адзначыў Дарыё Франчэскіні, дадзены праект — не толькі даніна памяці Дантэ, але і спосаб ацаніць багатую спадчыну Фонду чыгунак Італіі, якая ўключае ў тым ліку адрэзкі ў непаўторных з пункту гледжання пейзажаў месцах.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Радзімазнаўства як крыніца выхавання

Галоўным лейтматывам міжнароднага круглага стала «Радзімазнаўчы аспект у творчых пісьменніках Садружнасці Незалежных Дзяржаў», які прайшоў у Брэсце, была ідэя вызначэння ролі краязнаўства ў мастацкай літаратуры, усведамлення, што аснову светлых памкненняў мастацкага слова складае любоў да радзімы, жаданне паказаць яе глыбінныя традыцыі і іх суладнасць з сучаснасцю ва ўсіх светлых праявах. Арганізатары прэстыжнага, багатага на творчыя, даследчыцкія адкрыцці форуму — Брэсцкая абласная бібліятэка імя М. Горкага, на пляцоўцы якой і праходзіў круглы стол, Выдавецкі дом «Звязда», Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Мудрая навука...

Так некалі ахарактарызаваў краязнаўчыя зацікаўленні мастакоў слова, пісьменнікаў і публіцыстаў народны паэт Беларусі Рыгор Барадулін. І калі гаварыць пра элементы спасціжэння роднага, пра тыя краскі, што ідуць у паэзію ад мясцін, падзей, добра вядомых на Берасцейшчыне, то, несумненна, літаратура, якую дзесяцігоддзямі стваралі ў гэтым куточку зямлі альбо пісьменнікі-землякі, які выйшлі з Берасцейшчыны і раз'ехаліся па розных іншых адрадах, канешне ж, напоўнена мясцовым матэрыялам. Таму, відавочна, у выступленнях многіх удзельнікаў круглага стала гучалі імёны паэтаў і празаікаў. Падрабязны даклад пра зробленае апошнім часам калегамі-літаратарамі зрабіла старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Таццяна Дземідовіч («Краязнаўства Брэсцкіны: час адзінай плыні»), згадаўшы шмат каго з рупліўцаў на краязнаўчай ніве. Кнігі гэтых аўтараў навідавоку ў бібліятэцы — і ў чытальнай зале, і ў фондах, і на адмысловай выстаўцы, якая была падрыхтавана да круглага стала. Нельга не сказаць, што Брэсцкая абласная бібліятэка як ніякая іншая асветніцкая, бібліятэчная ўстанова ўважліва да краязнаўчай бібліяграфіі. Пра гэта гаварылі і ў час выступленняў, і ў кулуарах форуму. Я запытаўся ў намесніка дырэктара бібліятэкі Людмілы Кароль, загадчыцы агульнай чытальнай залы Тамары Глазковай пра вагу гэтай працы, яе вартасці. І пачуў і пра зробленае, і пра новыя планы. Калі б не гэтыя рупліўцы, іх калегі, то наўрад ці пабачылі б свет і паказальнікі, прысвечаныя асобным аўтарам, наўрад ці чытачы (у першую чаргу — даследчыкі ў галіне літаратуразнаўства, краязнаўства, гісторыі) мелі б шырокую магчымасць рухацца наперад у сваіх вышуках.

На Берасцейшчыне добра вядомы імёны пачынальнікаў краязнаўчай справы. І кандыдата філалагічных навук Веры Ляшук, якая разам з Галінай Снітко кнігай «Літаратурная Берасцейшчына» ўмацавала падмуркі літаратурнага краязнаўства ў рэгіёне. На круглым stole згадвалася імя публіцыста, гісторыка, члена Саюза пісьменнікаў СССР Міколы Калінковіча (1950—1990), які нарадзіўся ў Лунінец. І ён — з катэгорыі пісьменнікаў-краязнаўцаў. Аўтар кніг, выдадзеных у Мінску і Ашхабадзе, ён паспеў зрабіць неверагодна многа. Кніга

эмацыянальна. І, зразумела, чаму — менавіта яна развівае, рухае многія грамадскія ініцыятывы ў краязнаўчай працы, а не толькі выкладае іх у публікацыях і кнігах. Выступленне Таццяны Васільеўны Канапацкай істотна дапоўніў паэт, галоўны рэдактар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Віктар Шніп («Балада Міколы Калінковіча» і іншыя берасцейскія радзімазнаўчыя мастацкія сюжэты»), прачытаўшы і твор, прысвечаны лунінянчаніну, і расказаўшы, што значыць для творчасці далучанасць да роднай вёскі Пугачы ў Валожынскім раёне Мінскай вобласці. Нагадаю, каб да канца ўсвядоміць гэта, варта зазірнуць у кнігі Віктара Шніпа, ды найперш у яго дзённічавы раман «Пугачоўскі цырульнік».

Уладзімір Калеснік — светач краязнаўства

Часта на круглым stole згадвалася імя Уладзіміра Андрэевіча Калесніка. Нараджэннем з Карэліцкага раёна Гродзенскай вобласці, літаратуразнаўца, публіцыст,

Выступае Таццяна Дземідовіч.

апантанам ідэяй збірання талентаў і іх выхавання, універсітэцкі, інстытуцкі выкладчык, ён пакінуў надзвычайны след у гісторыі Брэста і Брэсцкай вобласці. Загадчык аддзела краязнаўчай літаратуры і бібліяграфіі Брэсцкай абласной бібліятэкі Ірына Жэлянгоўская прысвяціла сваё выступленне наступнай тэме: «Літаратурная прэмія імя Уладзіміра Калесніка Брэсцкага абласнога выканаўчага камітэта». Імя пісьменніка, як бачым, і ў назве прэміі, якую заснавалі ў 2007 годзе. На сёння яе лаўрэатамі сталі 39 літаратараў. Сярод адзначаных — і тыя, хто праявіў сябе ў гістарычнай літаратуры, краязнаўчай публіцыстыцы: Зінаіда Дудзюк, Аляксандр Валковіч, Анатоль Бензарук, Мікалай Елянеўскі і шмат хто яшчэ. Сярод лаўрэатаў — і Валерый Грышкавец, Віктар Вабішчэвіч, Надзея Парчук, Анатоль Крэйдзіч, Мікола Бусько, Анатоль Брытун, Анатоль Шушко, Мікола Пракаповіч, Алесь Каско, Ніна Мацяш, Іван Арабейка...

Пра Уладзіміра Калесніка, закранаючы тэму перавыдання творчай спадчыны пісьменнікаў, якія пайшлі з жыцця, шмат гаварыла даследчыца Марыя Новік («Да праблемы выдання творчай спадчыны пісьменнікаў Берасцейшчыны»). Дзякуючы ініцыятывам Брэсцкай абласной бібліятэкі імя М. Горкага, яе кіраўніцтва, у розныя гады былі здзейснены многія выданні. І кніга «Літаратурная Берасцейшчына», пра якую ўжо згадвалася, выйшла накладам аж 2500 экзэмпляраў. Марыя Іванаўна нагадала пра тое, што набліжаецца 100-гадовы юбілей Уладзіміра Калесніка, пра тое, што ў свой час збіраўся яго трохтомны Збор твораў. На жаль, выданне яго не здзейснілася. Ці знойдзецца сёння выдавецтва, якое звернецца да гэтага клопату?.. Вельмі важна выдаць разам і ўсю творчую спадчыну драматурга Міколы Арахоўскага, пра гэта таксама эмацыянальна і вельмі пераканаўча гаварыла спадарыня Новік. Перавыдання патрабуе і спадчына Ніны Мацяш, яе шматлікія перакладчыцкія вопыты.

Уладзімір Калеснік у свой час істотна падтрымліваў таленавітых пісьменнікаў Берасцейшчыны. І сёння памяць аб ім выглядае ахоўнікам сапраўдных мастакоў слова. Таму надзвычай важным падаецца і тэма мемарыялізацыі гэтай постаці, гэтага імя. Так, шмат што ўжо зроблена. І перш-наперш — Брэсцкім дзяржаўным універсітэтам, а таксама Брэсцкай

абласной бібліятэкай. Варта вярнуцца да перавыдання яго, Уладзіміра Калесніка, твораў, магчыма, і да выдання і кнігі пра яго.

Шукаць у гісторыі сапраўднасць

Не меней цікавым у кантэксце агульнай размовы за круглым сталом падалося выступленне краязнаўца, даследчыка гісторыі храмаў на тэрыторыі рэгіёна Валерыя Мароза («Гістарычнае краязнаўства Брэсцкіны 2-й паловы XIX — пачатку XX стст.»). Дасведчаны гісторык, аўтар унікальных краязнаўчых кніг, ён згадаў тыя імёны, пра якія не так часта гавораць. Найперш — імёны святароў, якія служылі на тэрыторыі Берасцейшчыны, якія пакінулі ў сваіх творах яркія дакументальныя сведчанні, што драбнічкамі праліваюць святло на глыбокія традыцыі, на праўду жыцця.

Вельмі дэталёвым у дачыненні да тэмы спаленых вёсак было і выступленне журналіста і пісьменніка Анатоля Бензерука («Вывучэнне гісторыі «вогненнага вёсак» — населеных пунктаў Беларусі, цалкам знішчаных карнікамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны (на прыкладзе вёскі Драмлёва Жабінкаўскага раёна Брэсцкай вобласці)»). Спадар Анатоль нагадаў пра тое, што сам тэрмін «вогненныя вёскі» прыйшоў у беларускае жыццё з кнігай Алеся Адамовіча, Янкі Брыля, Уладзіміра Калесніка «Я — з вогненнай вёскі...», што здымкі ў кнізе зроблены менавіта Уладзімірам Калеснікам. Нагадаем яшчэ і тое, што кніга была створана на матэрыяле запісаў, зробленых аўтарамі ў паездках 1970—1973 гг. па 147 вёсках Беларусі ў 35 раёнах Беларусі. Упершыню кніга была выдадзена ў 1975 годзе — на беларускай мове, а ў 1977-м — на рускай мове. Пасля былі пераклады на іншыя мовы свету... Відавочна, што і зараз гэты ўнікальны мастацкі дакумент патрабуе перавыдання.

Вопыт іншых краін Садружнасці

Істотна дапоўнілі праграму міжнароднага круглага стала відэадаклады. З Беларусі да ўдзелу падключыла пісьменніца Ірына Шатыронак (Гродна), тэма выступлення якой гучала наступным чынам — «Вачыма англічаніна Фартэскаў Андрэсана». Дарэчы, даследчыца ў апошнія гады вельмі шмат робіць для развіцця краязнаўства на Гродзеншчыне, найперш звяртаючыся да тэмы Вялікай Айчыннай вайны.

Расію на круглым stole прадстаўлялі член Саюза пісьменнікаў Расіі Мікалай Чаркашын (а зусім нядаўна старшыня СПБ Мікалай Чаргінец уручыў яму членскі білет сябра Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі), з відэапрывітаннем якога пазнаёміліся ў Брэсце. «Краязнаўства — палітва гісторыі. Стварэцтва ў полі, на дарогах, дзе праходзяць непасрэдна гістарычныя падзеі. Быць краязнаўцам у Брэсце — складана і ганарова. Стаіць перад намі галоўная задача — запоўніць «белыя плямы», узнавіць сотні і тысяч імёнаў абаронцаў...» — сказаў у сваім відэазвароце Мікалай Чаркашын.

Рыма Ханінава з Элісты расказала пра беларуска-калмыцкія літаратурныя сувязі, пра яе памкненні да ўшанавання памяці бацькі — калмыцкага паэта і беларускага партызана Міхаіла Хонінава ў Беларусі і ў роднай Калмыкіі. Галіна Долгая з Узбекістана распавяла пра адлюстраванне гісторыі Сярэдняй Азіі ў навукова-папулярных публікацыях і мастацкіх твораў пісьменнікаў Узбекістана, якія пішуць на рускай мове. Вельмі цёпла ўдзельнікамі круглага стала быў успрыняты відэадаклад доктара філалагічных навук з Баку Флары Наджы пра адзін з малалікіх народаў Азербайджана («Адзінства непадобных»).

Замест пасляслоўя

Круглы стол, які сабраў у Брэсце розных людзей і ў віртуальным фармаце розныя краіны, доўжыўся літаральна цэлы дзень. Каля шасці гадзін ішла дынамічная, цікавая размова. Можна толькі ўявіць, якіх намаганняў Брэсцкай абласной бібліятэцы імя М. Горкага каштавала сабраць усіх разам, увогуле арганізаваць гэты форум, няпроста з розных бакоў. І таму дарагога каштуе прызнанне дырэктара бібліятэцы Алены Стрыжэвіч, што круглы стол будзе развівацца і надалей. Магчыма, ён знойдзе ўвасабленне ў іншых фармацях. Магчыма, далучацца іншыя партнёры. Гэта ўжо вырашаць самім бібліятэкарам, якія чуйна ставяцца да кнігі і чытача, думаюць пра іх суладдзе, робяць дзеля гэтага ўсё магчымае.

Сяргей ШЫЧКО
Фота даслана Брэсцкай абласной бібліятэкай імя М. Горкага

Краязнаўцы Валерый Мароз і Анатоль Гладзішчук падчас форуму.

М. Калінковіча «Палескія дні Аляксандра Блока» — той масток, што дазваляе не забывацца на блокаўскую тэму ў звязку з Палессем. Пра Мікалая Мікалаевіча, ды і ўвогуле пра лунінецкае краязнаўства, пра стасункі Беларусі і Ізраіля праз прызму сваіх землякоў гаварыла на круглым stole Таццяна Канапацкая. Гаварыла ўзнёсла,

Чыт@ць нельга спыніцца

Дзе тут паставіць коску, каб не вынесці прысуд сучаснасці? Адказ ведае спецыяліст, для каго чытанне — жыццёвая неабходнасць, імкненне душы, глыток свежага паветра і прафесійнае зацікаўленне. Дырэктар Віцебскай абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна Таццяна Адамян разумее, чаму сяброўства з кнігай дае карысць. Бо яшчэ англійскі публіцыст Джозеф Адзісан быў перакананы, што чытанне для розуму — тое самае, што фізічныя практыкаванні для цела. Ці памятае пра гэта пакаленне лічбы, якое падпарадкавана хуткасці, імгненнасці ўспрымання інфармацыі? Ці вернемся мы да ўдумлівага аналізу прачытанага? І якая тут роля кніжніцы? Пра гэта размаўляем з дырэктарам Віцебскай абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна Таццянай Адамян.

Фота з уласнага архіва Т. Адамян.

Таццяна Адамян.

— Таццяна Мікалаеўна, ці не думаеце, што бібліятэка сёння губляе пазіцыі перад усёмагутнасцю інтэрнэту і эфектыўнасцю высокіх тэхналогій?

— Маё цвёрдае перакананне не толькі як кіраўніка кніжніцы, але і як чалавека, які сам чытае: бібліятэка будзе заўсёды. Але з улікам змянення сацыяльнай ролі ў грамадстве. Напрыклад, у канцы XX стагоддзя, у 1970—1980-я гады, галоўнай функцыяй бібліятэкі была інфармацыйная. Аднак інтэрнэт істотна паўплываў на сучаснасць і кардынальна змяніў функцыі кніжніцы. Таму на першы план ужо выходзіць не інфармацыйная і асветніцкая, а сацыяльная. Роля кніжніцы ў грамадстве змянілася. Вядома, бібліятэкі павінны ісці ў нагу з часам, развівацца разам з грамадствам. Фонды будучы, у тым ліку і папярковыя, але, мабыць, у меншай ступені, чым сёння. Пры багацці баз даных, розных носьбітаў інфармацыі бібліятэкі застануцца. Мяркуюце самі: сёння, як бы там ні было, з улікам паўнатэкставых баз даных, колькасць (экзэмплярнасць) выпушчанай літаратуры на папярковых носьбітах прэвалюе над электроннымі.

— Ёсць шмат людзей, якія пасля прачытання адметнай кнігі адкрывалі новую эру свайго жыцця, гаварыў амерыканскі пісьменнік Генры Тора. Вам знаёма гэта? Каму аддаеце перавагу: аўтарам айчынным ці сусветным?

— Люблю проста добрыя кнігі. Калі выбіраць паміж класікай і сучаснасцю, аддаю перавагу сучаснасці. Апошняя, што прачытала, — дзве кнігі беларускай журналісткі Інесы Плескачэўскай — «Без жалезнай заслоны», «Як разгадаць Кітай». Я атрымала вялікае задавальненне, у прыватнасці, ад кнігі пра Кітай, бо такое мала дзе прачытаеш: гэта погляд чалавека знутры, які ў Кітаі доўгі час жыў. Што датычыць нашых мясцовых аўтараў, то нядаўна, на вялікі жаль, пайшоў з жыцця віцебскі паэт і перакладчык Уладзімір Папковіч. Дык літаральна за месяц да скону перадаў мне сваю кнігу «Шлях з адзіноцтва» — гэта пераклады з нямецкай паэзіі. Люблю і мастацкую літаратуру: і расійскія сучасных аўтараў, і замежных, тых, што на слыху, іншым разам звяртаю ўвагу на кнігі, якія атрымалі ўзнагароды. Апошняя, што чытала, — кніга шведскага аўтара Фрэдрыка Бакмана «Трывожныя людзі». Гэтую кнігу прэзентавалі ў лютым на міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашы.

— А з расійскіх аўтараў?

— Чытаю і жаночую прозу, напрыклад, Дзіну Рубіну. Пры ўсіх неадназначных меркаваннях пра гэты жанр лічу, што калі жаночы раман добры, то чаму б не пачытаць: тут сітуацыя з паўсядзённым жыццём, якія здараюцца з кожным. І карысна прасачыць, каб зрабіць высновы і ўзяць вопыт на ўзбраенне.

— Такім чынам, гэтую літаратуру не варта называць нізкасортнай, як некаторыя сцвярджаюць?

— Як для мяне, калі жаночы раман не прытарна салодкі, а дабротны, з настроём, то чытаю, бо пад розную сітуацыю хочацца рознага чытва. Але зусім лёгкае, напрыклад Данцову, не чытаю.

— А беларускую пісьменніцу Наталлю Батракову?

— Яна, дарэчы, гады два назад была ў нас у бібліятэцы. Кнігі Наталлі Батраковай «Плошча згоды» і «Імгненне бясконцасці» мне спадабаліся асабліва: у іх — мая вучоба ва ўніверсітэце, мая маладосць...

— А можна сказаць, што лепш выбраць лёгка жаночы раман, чым пасядзець у інтэрнэце?

— Да інтэрнэту ў мяне неадназначнае стаўленне. Чытаць кнігі з экрана — не маё, хаця моладзь на гэта глядзіць па-іншаму. Але калі інтэрнэт прапаноўвае да прагляду відэаэксккурсіі па свеце, па музеях, то чаму б у інтэрнэце не пасядзець?

— Вы ўжо прыстасаваліся да пандэмічных абмежаванняў? Ці скарацілася колькасць чытачоў?

— У мінулым годзе ў сакавіку было прынята рашэнне аб спыненні абслугоўвання чытачоў у чытальных залах. І цэлы квартал тады чытальныя залы былі зачынены, працаваў толькі абанемент, куды прыходзіла вельмі многа чытачоў. Мы штодзённа падавалі статыстыку ў наша ўпраўленне культуры: было і 100, і 150, і нават да 200 чалавек у дзень. Людзі звалілі мне і ў аддзел культуры, і ва ўпраўленне з пытаннем, чаму не працуюць чытальныя залы. Таму тое, што мы аказаліся такімі запатрабаванымі (гэта меркаванне не толькі маё, але і іншых калег), адчувалася. Бо тым, хто прывык чытаць, без гэтага было цяжка.

Каб кнігі адразу не перадаваць з рук у рукі чытачам, пакідалі ў падсобным памяшканні на каранцін да пяці дзён. Вяданні, якія здаваліся, прымалі ў асобным памяшканні. Пасля пяцідзённага каранціну кнігі зноў расставаліся ў агульны фонд. Сёння мы працуем паўнацэнна, адкрыты чытальныя залы і абанемент. Але калі глянуць агулам, чытачоў стала менш. Бо дагэтуль дзейнічаюць рэкамендацыі не збіраць масавыя мерапрыемствы. Але ўсё роўна запланаванае ажыццяўляем, хай малымі групамі, у іншых формах.

— У электронных?

— Так. Яшчэ больш мы павярнуліся да інфармацыйнага асяроддзя, вялікая падмога ў гэтым выпадку — відэасувязь. Што датычыць павышэння кваліфікацыі, то шмат у анлайн: семінары, трэнінгі, вучоба, кантакты з калегамі. Мы супрацоўнічалі і з Пскоўскай бібліятэкай, і са Смаленскай. Выратаўвае Zoom. Цікавы быў у нас сумесны міжнародны семінар па інклюзіі — абслугоўванні інвалідаў.

Стала больш электронных выставак. Калі планавалі абласны вэбінар «Арганізацыя прававога выхавання ва ўмовах сучаснай бібліятэкі», вызначалі форму правядзення: анлайн ці афлайн. У выніку сышліся на анлайн. Задзейнічалі раёны, вобласці. Амаль усе бібліятэчныя сістэмы (іх у нас 23) падключыліся. Такая форма работы стала сёння папулярнай як ніколі.

— Фактычна, настаў новы этап бібліятэчных зносін. Без гэтага ўжо не абысціся?

— Сапраўды, іншы ўзровень у рабоце бібліятэкі: і ў камунікацыі з чытачамі, і ў павышэнні прафесіяналізму. Канечне, нішто не заменіць жывую прысутнасць, але анлайн-канферэнцыі, семінары будуць працягваць развівацца. У канцы мінулага года, у лістападзе, мы традыцыйна праводзілі міжнародную навукова-практычную краязнаўчую канферэнцыю. Як правіла, яна заўсёды пацвярджала свой міжнародны статус: прыязджалі госці з Латвіі, Расіі, з усёй нашай краіны. Гэтым разам, абмяркоўваючы фармат правядзення, не хацелі абмяжоўвацца толькі анлайнам, таму прынялі ўдзельнікаў са свайго рэгіёна, з Віцебска: бібліятэкараў, краязнаўцаў, навукоўцаў з універсітэта Машэрава, музейшчыкаў, архівістаў.

Мы дастаткова шчыльна працуем з Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі. Сумесна закупаем базы даных. І праз віртуальную чытальную залу нашы карыстальнікі маюць да іх бясплатны доступ. На сёння наша бібліятэка падпісана на расійскую базу даных «Інтэгрум». НББ рэгулярна шукае новых партнёраў, новыя базы і прапаноўвае нам для тэсціравання.

«Сёння людзі сярэдняга пакалення і старэй разумеюць, што папярковую кнігу, якую трымаеш у руках для задавальнення, нічым не заменіш. Моладзь жа захоплена лічбавым фарматам, але калі яна займее сваіх дзяцей, то зразумее, што малому не будзеш чытаць з тэлефона ці планшэта».

— Як прапагандаваць чытанне, калі бібліятэкі аптымізуюць? Гэтая опцыя шкодная аб такога патрабуе час?

— Увогуле, любая сістэма не можа быць закансервавана і заставацца нязменнай дзесяцігоддзямі. Тым больш сёння, калі звышхутка ўсё мяняецца дзякуючы ў першую чаргу камп'ютарызацыі. Таму можна сцвярджаць, што аптымізацыя той ці іншай сістэмы, у тым ліку бібліятэчнай, неабходна. Мы ўсе сочым за статыстыкай і ведаем, што сельскага насельніцтва становіцца менш прыкладна на 2-3 % у год. Такім чынам, працэс аптымізацыі зразумелы. Але ва ўсім павінна быць залатая сярэдзіна, разумны, узважаны падыход на месцах. Трэба прааналізаваць кожную сітуацыю, кожную ўстанову і толькі потым прымаць рашэнне. Каб без шкоды чытачам. Так сама і з сістэмай камплектавання. Аддзел камплектавання напавуе бібліятэкі раёна. І ў залежнасці ад вылучанага фінансавання раённыя кніжніцы закупаюць літаратуру і размяркоўваюць яе па філіялах. Вядома, найбольшая колькасць літаратуры ў раённых бібліятэках, якія не зачыняць ніколі і не аптымізуюць. Адно з галоўных пытанняў — фінансаванне. Тут варта падзякаваць за даручэнне Прэзідэнта аб 12 %, якія вылучаюцца на камплектаванне ад агульнага бюджэтнага фінансавання на год. Гэта добрая дапамога для кніжніц і гарантыя таго, што літаратура будзе закупляцца сістэмна.

— Ці ёсць у вас дэвіз?

— Што датычыць мяне як чытача, то блізкае такое выказванне Эмілі Брантэ: «Адбярывае ў мяне кнігі, і я прыду

ў адчай». Без кнігі і чытання не змагу. А што датычыць эфектыўнага кіравання ўстановай, то важна рухацца кожны дзень: хоць некалькі крокаў, але ісці наперад. Бо дарогу адолее той, хто ідзе. Увогуле, я вельмі люблю бібліятэку, кнігі. У гэтай прафесіі я ўсё сваё жыццё, пасля заканчэння ўніверсітэта культуры ў 1986 годзе. Кніга можа быць і адкрыццём, і крыніцай вострай эмпатыі, і сонцам, і натуральна, нагодай для роздуму. Кожная кніга — гэта неспадзяванасць.

— У сённяшні век лічбавізацыі ці многа губляецца тыя, хто не чытае, хто не звяртаецца да кнігі?

— Самаадукцыя павінна ісці ўсё жыццё. Таму няважна, як ты чытаеш: з папярковай кнігі, з тэлефона, планшэта, галоўнае — чытаць. Калі чалавек не чытае — спецыяльную літаратуру, мастацкую, мастацтвазнаўчую, па псіхалогіі — спыняецца яго развіццё. Калі чалавек сёння не чытае нідзе і ніяк, ён не развіваецца. Для мяне гэта непрымальна. Аднойчы ў мяне спыталі, ці чытаю я сама, працуючы ў бібліятэцы. Дзіўнае пытанне. Я бібліятэкар, які чытае!

— Сапраўды, бібліятэкар, які не чытае, — штосьці з разраду ўтопіі.

— Тым больш ты заўсёды разам з кнігамі і не трэба шукаць магчымасці з імі сустрэцца. Хочаш — мастацтва, музыка, тэатр, псіхалогія, філасофія, гісторыя, асобы — усё пад рукамі і чакае, каб зрабіць цябе лепшым.

— Раней кнігі лічылася адмысловым падарункам. А сёння?

— Пры вялікім багацці кніжнага рынку і электронных паслуг магу канстатаваць, што цікавасць да кнігі як да падарунка знізілася. Больш за тое, сыходзіць старэйшае пакаленне, пакідаюць кватэры маладым, а яны пазбаўляюцца ад хатніх бібліятэк. Гэта сумна. Але кнігі здольны выратаваць мя, бібліятэкары, бо прыем іх заўсёды. Таму, калі хтосьці робіць рамонт і звоніць нам, ці можам прыняць, пагаджаемся з радасцю. Калі нам аднойчы прывезлі некалькі мехаў з кнігамі, сярод іх аказаліся збор твораў Талстога, Дзюма, якога калісьці было не дастаць, іншыя вядомыя аўтары. Сярод той часткі грамадства, якая разумее каштоўнасць кніг, а менавіта паліграфічнага афармлення (сёння ёсць асобнікі проста неверагодныя, фантастычныя!), кнігі як падарунак ацэняць, хаця масавага характару гэта не носіць.

— Чалавецтва развіваецца па сінусоідзе: уверх, потым спад. Ці азначае гэта, што рана ці позна людзі здаволяцца электроннымі выгодамі і вернуцца да першакрыніцы — кнігі, калі не трэба будзе прымушаць чытаць. Альбо ўжо цяжка абстрагавацца ад лічбы?

— Сёння людзі сярэдняга пакалення і старэй разумеюць, што папярковую кнігу, якую трымаеш у руках для задавальнення, нічым не заменіш. Моладзь жа захоплена лічбавым фарматам, але калі яна займее сваіх дзяцей, то зразумее, што малому не будзеш чытаць з тэлефона ці планшэта. Бо наколькі гэта цікава, не кажучы пра зручнасць?

— Вы з аптымізмам глядзіце на будучыню бібліятэк альбо гатовы да розных сцэнарыяў?

— Адназначна ўспрымаю прафесійную будучыню з аптымізмам. Але бібліятэка, якую ведала пакаленне сярэдняе і старэйшае, такой ужо не застанеца. Узяць хаця б афармленне ўнутранай прасторы: сёння не патрэбна вялікая колькасць сталоў і стужаў, вялікія чытальныя залы — час паказвае, што трэба развівацца ў іншым кірунку. Але не абысціся без камфортных умоў, каб займацца тут сваімі хобі, разгортваць дзейнасць клубных аб'яднанняў. А гэта выразны паварот ад інфармацыйнай функцыі да сацыяльнай. Бібліятэкі, каб выжыць, павінны шукаць сваю ролю ў грамадстве і развівацца ў адпаведнасці з яго запытамі.

Гутарыла Наталля СВЯТЛОВА

Перажываючы крызіс веры ў неймаверную моц пачуццяў

Адзін з найбольш банальных адказаў на пытанне «Што галоўнае ў жыцці?» — «Любоў і каханне». Але нават з самай банальнай тэмай можна справіцца арыгінальна, калі мець на гэта дастаткова ўмення.

Кніга Галіны Багданавай «Паляванне на Любаву» — прыклад шматслойнага творчага выказвання на адну з самых банальных тэм чалавецтва. Любава — дзяўчына, што жыла недзе паміж дзясятым і чатырнаццатым стагоддзямі ў адной дрыгавіцкай вёсцы і была ўнучкай Траўніцы. Часы міжвер'я ў літаральным сэнсе ў самым разгары: у мясцовасці ёсць царква, людзі носяць крыжыкі, але некаторыя з іх працягваюць маліцца не толькі адзінаму Богу, але і Перуну або сонцу. Галоўная гераіня атрымлівае ад бабулі магчымасць жыць вечна, але ёсць той, хто перашкаджае ёй. І больш за шэсць стагоддзяў гераіня праводзіць у абліччы беспяцельнай існасці, лунаючы дзесьці ў паверхні, і атрымлівае магчымасць зноў стаць чалавекам толькі ў дваццатым стагоддзі, калі адзін археолаг знаходзіць і збірае на нітку яе бурштынавыя пацеркі.

Апавяданне закранае тры часавыя пласты, датычныя трох прыходаў Любавы на зямлю: далёкая старажытнасць, 20—30-я гады XX стагоддзя і 80—90-я. У пэўным сэнсе можна было б лічыць «Паляванне на Любаву» ледзь не раманам пра «трапленцаў». Але акцэнт тут моцна ссунуты, і тэма адаптацыі дзяўчыны з Сярэднявечча ў тэхналагічным XX стагоддзі абсалютна не мае рэалізацыі.

Дзяўчына з'яўляецца зніадкуль, апрануўшы пацеркі, звыры пераўтвараюцца ў людзей, у апавяданні часта размываецца мяжа паміж сном і рэчаіснасцю, успамінам і тым, што адбываецца цяпер. Хочацца адразу параўнаць аповесць з творамі магічнага рэалізму, але ў яго ўсё ж такі крыху іншая спецыфіка. «Паляванне на Любаву» больш арганічна можна назваць паэтычным рэалізмам. Гэта відавочна і па стылістыцы апавядання — погляд увесь час збіваецца на разважанні, назіранні за навакольнымі абставінамі, што шчыльна змешваюцца з наратывам. Мы ўвесь час назіраем за падзеямі з ракурсу розных персанажаў, у асноўным — галоўнай гераіні. Шматлікія метафары, пачуццёвыя паўнамёкі маюць прыродны пачатак. Гэта выглядае арганічна і адсылае да класічных метадаў, асабліва пры спробе перадаць тэму кахання ў розных праявах, у тым ліку фізіялагічным. У самым пачатку твора, у пралогу, аўтарка звяртаецца да чытачоў, папярэджваючы, што ў гэтым эксперыментах: прайзвішчы метады выкарыстоўваюцца для вырашэння паэтычных задач: «Але ж слова, выказанае, так часта ператвараецца альбо ў занадта прыгожую, альбо ў няўключную апратку для праўдзівых

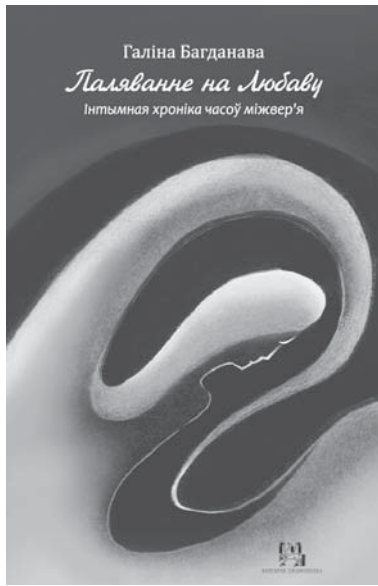
пачуццяў і думак. Мелодыя, фарба, жэст — несумненна, больш дасканалы шлях для перадачы падсвядомага плыні эмоцый, чым слова. Але ж ёсць паэзія... І, хто ведае, можа, прыйшоў час і ў прозе паспрабаваць перадаць не форму, а сутнасць ці, прынамсі, нешта блізкае да сутнасці нашых таемных памкненняў, тое, што мы адчуваем як непераадольнае дыханне вечнасці...» Пазіцыя Галіны Багданавай, што прысвяціла шмат гадоў мастацтвазнаўству, зразумелая, хаця з ёй і хочацца не пагадзіцца тым, хто працуе са словамі. Такі эксперымент па-свойму пужае, бо ў літаратуры надзвычай важны баланс паміж формай і зместам, метафарай і наратывам, пачуццямі і гісторыяй, апісаннямі і дзеяннямі. Але Галіна Багданава, гуляючы з формай падачы сюжэту, усё ж будзе яго зразумела і яскрава.

Назіраць за падзеямі чытач будзе з дзвюх адваротных пазіцый — паганкі і лекаркі Любавы і хрысціянкіна-пустэльніка, прызванага Прававерным.

Уся кніга пабудавана на паралелях: паганства — хрысціянства, добрыя — кепскія персанажы, каханне — нянавісць. Завязка сюжэта з Прававерным моцна нагадвае фавулу «Сабора Парыжскай Божай Маці»: чалавек, замкнёны ў сваёй веры, бачыць няправільнасць сусвету і ўсімі сіламі імкнецца яго выправіць. І раптам у яго чэрствам сэрцы прабіваецца каханне да жанчыны, якое ён утаймоўвае, ператварыўшы ў супрацьлеглае пачуццё — нянавісць. Асоба галоўнага антаганіста цікавая, бо, з аднаго боку, ён, згубіўшы любоў да людзей, стаў лічыць сябе роўным богу, але з іншага — насамрэч атрымаў боскую моц і бясмерце. Абодва персанажы — і Прававерны, і Любава — метафарычныя асобы. Гэта погляд на тых, што змагаюцца за душы людзей — не Бог і д'ябал, а любоў і пагарда, вера ў свет і зацятасць у правілах. Часы міжвер'я працягваюцца няспынна.

Канкрэтная ацэначная афарбаванасць прысутнічае ў кожным героі, гэта яскрава выпісаныя вобразы, якія адлюстроўваюць загану часу. Адзіны важны герой, які, на жаль, не атрымаў дастатковага развіцця і застаўся статыстам, — гэта Любчык. Першае сапраўднае каханне гераіні. Па-за пачуццямі да Любавы мы не назіраем яго ўвогуле, таму ён застаецца даволі размытым.

Калі пачынаецца аповесць, Любава прыходзіць на зямлю трэці раз. І на яе зноў пачынаецца паляванне. Адзінае, што можа абараніць дзяўчыну, не даць служкам

Прававернага да яе дабрацца, — моцнае і сапраўднае каханне, абарона мужчынскіх абдымкаў. Назіраючы за яе шляхам на зямлі, чытач быццам сочыць за дэтэктыўным сюжэтам. У апаведзе з'яўляюцца ўсё новыя і новыя героі, толькі пытанне — не хто здзейсніў злачынства, а хто з герояў у выніку пакахае Любаву. У магчымых прэтэндэнтаў метафарычныя прозвішчы — Сініца, Журавель, Коршак. Прычым метафары перацякаюць і ў ступень уцягнутасці герояў у сюжэт. За жыццём мастака Васіля Сініцы мы назіраем з самага пачатку і даволі падрабязна, залазім у яго дом, будучыню і ў душу. Археолог Яўген Коршак доўгі час цягнецца па сюжэце ценом, сілэтам і выходзіць на святло толькі ў канцы, але не бачыць далей за сваю дзюбу, свае амбіцыі і інтарэсы. Паэт Юрась Журавель часта з'яўляецца ў кадры, атрымлівае характэрныя рысы, па якіх

яго відаць здалёк. Але буйным планам стваральніца свету бярэ яго толькі ў самых апошніх сцэнах, каб пераўтварыць недасяжнае ў апошняю надзею на выратаванне.

Аповед апелюе класічнай ісцінай «любоў выратуе свет» і дае абсалютна адназначнае разуменне таго, што аўтарка лічыць добрым, а што — дрэнным, пачварным, перашкодай для кахання. Але, нягледзячы на гэтую накіраванасць, не пераўтвараецца ў сучальнае маралізатарства. Асабліва цікава Галіна Багданава рэалізоўвае погляд на беларускую мову. Па яе меркаванні, мова рытмічная, энергетычная з зямлёй, дзе на ёй мусяць размаўляць. І таму, не гаворачы па-беларуску на гэтай зямлі, значна цяжэй дасягнуць гармоніі. Дарэчы, гэтая развага цікава падмацоўваецца гісторыяй пра тэмп гаворкі. Быццам у старадаўнія часы людзі размаўлялі значна павольней, расцягвалі словы, таму Любава мусіць адаптавацца да сучаснага тэмпу найперш праз гаворку. «Як можна размаўляць на мове суседняга народа?» — запытваецца дзяўчына, хаця, здаецца, што ў часы, калі яна нарадзілася, не было настолькі аформленых суседніх народаў і суседніх моў.

«Паляванне на Любаву» атрымліваецца насычаным, шчыльна сплеченым, як каляровы дыван, аповедам, цікавым з пункту гледжання разнастайных форм падачы, спосабаў расказвання сюжэта, кропак уваходу ў падзеі. Аўтарка не збіваецца на прамое трансляванне сваёй думкі і не губляе ў калейдаскопе форм ідэю таго, што любоў мусіць быць мацнейшай за міжвер'е і час.

Дар'я СМІРНОВА

Як дыялог ні пра што становіцца канцэпцыяй

Дэбютная кніга — заўсёды складаная і значная падзея для аўтара. Хтосьці збірае творы для яе гадамі, скрупулёзна фільтруе старыя тэксты, выбудоўвае кампазіцыю так, каб прадставіць сваю творчасць максімальна поўна, але адразу запамінацца з добрымі тэкстамі. А нехта стварае за кароткі час надзвычай моцны твор, які адразу хочацца выпусціць на святло і які выглядае цэласна і гарманічна, а таму варты кнігі. Выпадак Аляксея Кулакова, аўтара кнігі апавяданняў «Пра надвор'е размаўляюць, калі больш няма пра што», другі. Цыкл твораў стварыўся хутка, шчыльна звязаны тэмай і канцэпцыяй.

Гэта невялікія атмасферныя гісторыі, якія, што называецца, і ў «Інстаграм» запосціць не сорамна. Аўтар насычае кожны твор шматлікімі побытавымі дэталі, нахшталт кавы, каньяку ці таннага, цыгарэт, дамашняй вячэры, цёплых

абдымкаў. Часам будзе канцэпцыю твора і матывацыю героя на ўвядзенні прастай магіі ўяўлення ў гісторыю, і атмасфера становіцца сюжэтастваральным фактарам. Так, у адным з твораў надвор'е пачынае суправаджацца пэўнай музыкой,

у іншай — герой становіцца кандытарам, бо з дзяцінства бачыў у снезе цукровую пудру, а ў гразі — расталы шакалад. Героі кнігі ў асноўным заняты пошукам сябе, асэнсоўваннем прапісных ісцін, што хваляюць кожнага: ці той справай я займаюся, ці ёсць у мяне сапраўдныя сябры, ці з тым чалавекам я живу?

Аповед будзецца на відавочным супрацьпастаўленні сапраўднага і сучаснай мітусні. Гэта нават мае пэўны сінтаксічны почырк — пералічэнне брэндаў, сучасных слоўцаў і з'яў раптам заканчваецца пэўным філасофскім азэрэннем або раптоўна заўважаным характам моманту.

Дэбютная кніга — складаная з'ява яшчэ і таму, што ў вочы кідаюцца стылістычныя недасканаласці: слоўнае награванне, канцылярызмы і непатрэбныя ўскладненні сказаў. У выпадках, калі твор мае сюжэт, гэта не так кідаецца ў вочы, але тэксты, цалкам выбудаваныя на разважаннях аднаго чалавека, чытаць цяжкавата. Аўтар часта з'яўляецца ў апавяданні то як дзеючая асоба, то як стваральнік тэксту, ламаючы чацвёртую сцяну.

Аўтар увесь час гуляе з рэальнасцю і фантазіямі, як у блакбастарах, ярка апісваючы дзеянне, а пасля згортваючы ўсё, што адбылося, у фантазію.

Як і чакаецца ад так званай атмасфернай прозы, многія апавяданні маюць рамантычны кірунак або, як мінімум, тэму стасункаў. Але вобразы жанчын на працягу кнігі выглядаюць неадназначна. Героі быццам бы захапляюцца імі, але як нейкімі аб'ектамі. Аўтар неаднаразова адпускае жартачкі, быццам галоўны страх дзяўчыны ў тым, што валасы зачараваныя ад дажджу... Вобразы дзяўчын — капрызныя і крыху патыхаюць стэрэатыпамі, не маюць выразных рыс. Для кароткіх твораў гэта таксама некрытычны фактар, але ў вялікай прозе выглядала б занадта заўважна.

У Аляксея Кулакова выпрацаваўся свой яскравы, хаця і недасканалы, стыль. Але галоўнае, што відавочна па гэтых апавяданнях, — запас вялікай фантазіі на сюжэты, абставіны і гісторыі. Размова пра надвор'е — размова ні аб чым, але сама адсутнасць тэмы можа стаць падставай для разважанняў.

Дар'я СМІРНОВА

«Ды што тут разважаць...»

У новым творы «А на беразе тым...» («Чатыры чвэрці», 2021) аўтар Яўген Хвалеі уздымае цікавую тэму, да якой не вельмі часта звяртаюцца, — шлюб паміж прадстаўнікамі розных народаў. У цэнтры простага сюжэта рамана — перашкоды на шляху некалькіх герояў да мары, шчасця і кахання. А пачынаецца твор з вандроўкі сямейнай пары Забярэжных ды іх пляменніцы Алы на востраў Крыт — да дачкі Ірыны, якая палюбіла грэка і пераехала да яго назаўжды...

Праблематыка і нясціплыя роздумы

Ужо на першай старонцы чытач пачынае бачыць, куды хіліць аўтар. Найяскавей гэта выяўляецца ў вобразе Яна Пятровіча Забярэжнага, адна з першых фраз якога наступная: «Прыгожая наша зямля, які час не бяры... <...> І чаго некаторым людзям так карціць пакінуць яе, збегчы за мяжу — не разумею». Дарэчы, адразу і пазней дакладны ўзрост жонкі і мужа Забярэжных чытачу не паведамляецца. Пра гэта можна меркаваць толькі па зусім маладых дочках. Але, напрыклад, галава сям'і разважае часам так, быццам ён ужо стары, і шчыра не разуме пэўных натуральных прыкмет сучаснага свету. Непрацяглы час пасля прыязмлення на Крыт герой дзівіцца прыродзе, але потым яго думкі зноў скіроўваюцца да недарэчнай крытыкі: «Легкавухі розных замежных марак — ад “пежо”, “фордаў”, “таётаў” да “мерседэсаў”. І ніводнай нашай маркі. Ну хоць бы “Волга”». Пазней апавядальнік неаднойчы звернецца да гэтай тэмы.

Супрацьпастаўленне «свой/наш» і «чужы» таксама счытваецца амаль адразу. І тут нельга не працягваць выказанне Яна Пятровіча, дарэчы, вучонага-эканаміста, за якое ў талерантным і адначасова варожым свеце аўтара слоў найменшае перасталі б паважаць: «Ды што тут разважаць, калі ў гарадах нашы

белыя дзяўчаты выскокваюць замуж за чорных, неграў. Якоесьці насланне!» Але ці працягваецца лінія непрымірымасці? Асуджаецца ці падтрымліваецца нябачным апавядальнікам?

Героі ды дасягненне мэт

У першай частцы кнігі Яўген Хвалеі вырашыў не звяртацца да дэталёвай распрацоўкі персанажаў, якія б вызначаліся складанымі характарамі, супярэчлівымі пачуццямі і адметнымі ўчынкам. Бачанне героямі жыцця, як правіла, — вынік двух фактараў: выхавання і адзнак у школе і ва ўніверсітэце. Так, галоўны адназначна адмоўны персанаж — сяброўка Ірыны Іна, якую песцілі бацькі — іх грошы дазвалялі дачце мець тое, што хацелася, — і якую не цікавілі вучэбныя заняткі. Можна нават скласці градацыю герайн — ад самай распуснай да самай ціхмянай: Іна (спробы атрымаць ад багатых кавалераў як мага болей грошай і каштоўнасцей), Ала (няўдалы шлюб з наркаманам з-за цяжарнасці, пошук перспектывага мужа, абавязкова замежніка), Ірына (згаворлівая і падатлівая).

У другой частцы пісьменнік, наадварот, вырашае расказаць пра станаўленне той ці іншай асобы вельмі падрабязна. Згадваюцца вёскі, дзе нарадзіліся персанажы гісторыі, і нават суседнія паселішчы, рэкі... Сваякі, аднакласнікі і аднакурснікі, выпадковыя знаёмыя... Шмат увагі надаецца рэфлексіі, але яшчэ больш — супрацьпастаўленню моладзі, якая жыла некалькі дзесяцігоддзяў таму, і сучаснай. На карысць першай групы гаворыць шмат прычын: выхаванне ў вёсцы, складанае матэрыяльнае становішча сямей, як вынік — імкненне вучыцца, атрымаць неабходную ў грамадстве прафесію, а таксама шчырае любоў да радзімы. Супраць другой, настойвае апавядальнік, — адваротныя вышэйназванаму рэчы. Выснова напрошваецца немудрагелістая і, вядома, мае права на жыццё.

Між іншым адзін з галоўных герояў другой часткі — Ян Пятровіч Забярэжны. Асноўны мараліст рамана «А на беразе тым...», ён здраджвае жонцы

з жанчынай, якую, як высвятляецца, кахаў усё жыццё ці шукаў яе рысы ў іншых. Адноўчы знайшоў іх нават у малдаванцы, і тут, здавалася б, развагі героя маглі быць скіраваны ў больш глыбокія разважанні пра каханне паміж людзьмі з розных краін, але на гэты факт увагі не звяртаецца. Фінал, дарэчы, больш чым лагічны: аўтар здолеў захаваць уласцівы другой частцы баланс рамантычнасці ды ідэалістычнасці і застацца паслядоўным у апісанні характараў і ўчынках Яна Забярэжнага і яго каханай Аліны Красавіцкай.

Кніга выдатна ўпісваецца ў серыю «Жаночыя лёсы». Як і належыць, ролі мужчын тут другарадныя: часцяком проста абазначаецца, што муж той ці іншай жанчыны запіў, стаў наркаманам ці памёр ад хваробы. Замежнікі-героі выглядаюць сапраўднымі дурнямі, якіх можна спакусіць, як правіла, за адзін вечар і прымусяць пабрацца шлюбам. Якімі спосабамі гэтага дасягаюць беларускія прыгажуні? Відавочныя тут падаюцца непераканаўчымі, пра іншыя разважаць няма нагоды. Але ж постаць Яна Забярэжнага стаіць асобна ад іншых, бо ён «не такі, як усе». Цікавы момант: па некалькіх згадках адным з прататыпаў галоўнага героя можна лічыць і самога аўтара.

Высновы і зададзеная схема

Яўген Хвалеі адназначна адказвае на пытанне пра адносіны людзей розных нацыянальнасцей і, здаецца, не схільны да дыялогу. Адна з герайн старэйшага пакалення Зося Манкевіч, маці Алы, заўважае: «Калі б хто сказаў мне, каб ішла за якога-небудзь замежнага смуглага ці наогул чорнага, дык лепш бы пайшла ды ўтапілася». Шчаслівая ў шлюбе, герайня прыкмячае, што толькі з дзецьмі не пашанцавала. Задаць сабе пытанне, чаму так складаецца лёс дачкі і сына, і паразважаць пра тое, чым ёй так брыдкія замежнікі, Зося Манкевіч не спрабуе. Нягледзячы на пэўныя недахопы ў меркаваннях, тэкст насычаны падрабязнасцямі і часам зусім непатрэбнымі звесткамі. У празе да кінематаграфічнай выявы аўтар бачыць неабходнасць пазначыць, што, напрыклад, калі зазвінеў мабільнік Ірыны, яна паднесла тэлефон да вуха; калі ехалі горы па аўтабане, звярнулі ўправа... У маленькіх апавяданнях, гэта, вядома, дарэчы, але ў творы, пазначаным як рамана, усе гэтыя дробязі выглядаюць непатрэбнымі.

У свеце, створаным аўтарам, старэйшае пакаленне сімвалізуе мудрасць і сапраўднае каханне, а малодшае — імкненне лёгка атрымаць грошы, цягу да дабрабыту. Персанажы кнігі жывуць у грамадстве, дзе быць чалавекам нетрадыцыйнай сексуальнай арыентацыі не норма, а хлусіць, здраджваць, зайздросціць, не стрымліваць абяцання, абмяркоўваць за спінай — звычайная практыка, прытым часцяком у межах адной сям'і. Нельга сказаць, што ў рамана «А на беразе тым...» усе героі аднолькавыя ці падобныя (хоць, калі не ўдавацца ў дэталі, Іна і Ала выглядаюць блізнятмі), але ўвогуле іх характары даволі стэрэатыпныя, што, дарэчы, можа быць абсалютна апраўданым. Аднак за развіццём той ці іншай гісторыі цікава назіраць, калі чытач мае магчымасць прасякнута сімпатыяй, асабліва ў выпадку з антаганістам. Калі ж кожная дзеючая асоба здзяйсняе толькі тыя ўчынкі, што ўпісваюцца ў першапачаткова зададзеную мадэль паводзін, сачыць за сюжэтам становіцца сумна.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Блуканні па калідорах самотнасці

Уперыядчым друку часта можна сустрэць таго ці іншага аўтара, чые праявіліся ці пазатычныя спробы здольны зацікавіць, але імя аўтара ні аб чым ні кажа, творчая біяграфія больш чым сціплая, а іншыя творы пісьменніка часам не так лёгка знайсці. Сярод такіх — Наталля Канстанцінава. Яна нарадзілася і жыве ў Мінску, скончыла факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Апавяданні і апавесці творцы друкаваліся ў часопісах «Малодосць», «Полымя», «Нёман», «Новая Няміга літаратурная»... Некаторыя творы змешчаны таксама ў калектывным зборніку «Скажы, што кахаю...» («Мастацкая літаратура») і міжнародным зборніку «Ніць» Еўразійскай творчай гільдыі (Лондан). Вось і ўсё, што вядома пра Наталлю Канстанцінаву з адкрытых крыніц.

Важнай тэме — пошуку сябе і свайго чалавека, які б раздзяліў жыццёвы шлях, прысвечана, здаецца, ключавая аповесць для аўтара «Усё яшчэ наперадзе...», у цэнтры сюжэта якой — юнак Ігар. Знешне — надзвычай прывабны мускулісты хлопец, які імкнецца не нагадваць бясфаменную камлыгу, але і да «спаборніцкіх кандыцый» яму далёка. Унутрана спакойны, удумлівы, мэтанакіраваны. Сабе шукае такую ж, але, заўважаючы прыемныя рысы ў знешнім выглядзе ці характары той ці іншай маладой асобы, спакушаецца і раздумвае пра магчымасць ці немагчымасць вяселля.

Ідэальны вобраз для яго — добрапрыстойная, сур'ёзная, разумная, сучасная, адукаваная і, надзвычай важна, дзейная... Герой імкнецца адпавядаць такім дзяўчатам, хоць, праўда, яго выбар па жыцці не асабліва суадносіцца з мэтай: часта тое, чаго яму хочацца, само трапляе ў рукі. За работу, напрыклад, Ігару асабліва змагацца не даводзіцца — яе прапаноўваюць, і цяжасцей у той ці іншай сферы ў героя чамусьці не ўзнікае. Галоўная праблема персанажа, а разам з ім час ад часу і кожнага з нас — адсутнасць імкнення да аналізу, глыбокай рэфлексіі,

за якімі б з'явіліся пэўныя высновы, што дапамагаюць рушыць далей. Герой, нягледзячы на прыныповасць (а ўсе мы, як правіла, лічым сябе прыныповымі асобамі), ідзе на повадзе ў неўсвядомленых жаданняў, збегу акалічнасцей. Аднак у разнастайнасці прапаноў ён так і не абірае ніводнай.

Аўтар глядзіць на свайго персанажа з цікаўнасцю і быццам спачувае. Асабліва гэта счытваецца ў апошніх радках аповесці: «Так, жыццё пачатак — мноства калідораў. Ніхто не ведае, які з іх выведзе да сапраўднага кахання. І што рабіць? Заходзіць па чарзе ў кожны, рабіць некалькі крокаў і, зразумеўшы, што ён не твой, уцякае? Або выбраць адзін на ўдачу і крочыць па ім да канца, куды б ён ні завёў: ва ўтульны пакойчык, дзе ты апынешся разам з сям'ёй, ці да новага шляху, які зноў раздзіцца на некалькі сцежкаў і так бясконца? Магчымасцей шмат, жыццё адно. У мяне яно толькі пачынаецца, і ўсё яшчэ наперадзе». Песімістычны фінал насамрэч не дае надзеі на тое, што ўмоўны Ігар

зможа некага ашчаслівіць і стаць шчаслівым сам.

Мужчыны, але крыху іншага складу, — асноўныя дзеючыя асобы і ў іншых творах пісьменніцы, у тым ліку ў дэтэктыўнай аповесці «Як карміць трусю». Добра структураваны твор з размераным сюжэтам, са шматлікімі адступленнямі (тут адчуваецца веданне аўтарам асноў філасофіі) і вялікай колькасцю персанажаў не інтрыгуе, не вабіць асаблівымі тайнамі і загадкамі. Такіх гісторый (з забойствам, прычына якога — грошы і жарсць) у літаратуры, а апошнім часам найбольш у кіно, хапае з лішкам. Каштоўнасць сюжэта — менавіта ў разважаннях галоўнага героя Алексея, таксама адзіночкі па жыцці. Нельга з няшчасця рэзка пераскочнуць у шчасце, рабіць ён вышыву і ў нечым працягвае разважанні героя папярэдняга твора.

Рамантычная натура аўтара ўжо цалкам, паўнаватасна раскрываецца ў больш метафарычных апавяданнях «Картанныя ігры», «Муза» і асабліва моцна ў «Лёгкім подыху мары». Часткова належачы жанру антыўтопіі,

апошняя спроба расказвае пра ідылічнае грамадства: людзі, дзякуючы своеасабліваму адкрыццю, некалькі стагоддзяў таму разгадалі тайну бяссмерця. Але іх свет механічны, і кожны чалавек, які амаль увесь час знаходзіцца ў спецыяльным пакоі-ячэйцы, згодна з пэўнай праграмай, — пад кантролем. Як і належыць антыўтопіі, «Лёгкі подых мары» мае на ўвазе парадзіраванне ўтопіі як жанру: мара ператвараецца ў кашмар. Як правіла, антыўтопіяй можна называць толькі творы, у якіх, як і ва ўтопіі, шмат увагі надаецца характарыстыкам палітычнага, сацыяльнага, культурнага ўладкавання свету будучага або альтэрнатыўнай рэальнасці. Аднак у творы Наталлі Канстанцінавай адсутнічае погляд на пэўныя з'явы той жа палітычнай ці сацыяльнай сферы — пра гэта гаворка ўвогуле не вядзецца, бо галоўнай мэтай аўтара было паказаць, што жыццё чалавека, нават вельмі працяглае ці тэрэтычна бясконцае, без кахання не мае сэнсу.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Казімір КАМЕЙША

Лявон

Сумна там. У печых больш не паляць.
І такая ціш, аж глухне звон.
Недзе там — праз двор, вясну і памяць —
Пры вачах чужых жыве Лявон.

Дуб стары ў двары стаіць, як вежа,
Выглядае штосьці з-пад аблок.
Рыжая іржа жалеза рэжа,
І сціскае сені сіні змрок.

З памяці і стол, і ўслон, і ложак,
І з чырвоным каснічком вазон.
Накурыў жа, надыміў, о, Божа, —
Не відаць за дымам абразоў.

Птушцы хопіць і цяпла, і лёту,
Адляціць і зноўку прыляціць.
Там, пад сэрцам, столькі яшчэ лёду —
Аднаму яго не растапіць.

Трэба йсці. Забыцца, заблудзіцца
І шукаць цямнейшы той куток.
Не ляжыцца ў хаце, не сядзіцца,
Без хады не можа жыць хадок.

Не імглоу гэты свет замглены —
Думкамі сваімі хмарны ён.
Не самотна між чужых Лявону,
А без іх і сам не свой Лявон.

Так і ходзіць. Нешта ўсё шукае,
Зноў прыб'ецца да чыйгоь стала —
Ды нідзе ні дзюбкі, ні крыла.
Хоць бы дзе Лявоніха якая,
Хай бы і няласкавай была.

Слухаюць кляны. Галлём ківаюць,
Вушы натапырыўшы свае,
Што яго гумовікі спяваюць,
Што ён сам урэшце запяе.

Дзіўна, а нікога не здзіўляе,
Як вітае сонца свет лясны,
Як ён на лісточку зашпіляе
Гузічкі зялёныя вясны;

Як ліецца лотаць пазалотай
Па лугах, дзе ўспыхнула трава,
Як мышыным вушкам каля плоту
Казытнула ранне крапіва.

Гойным сокам і пчаліным звонам
Напаўняе кубак новы дзень.
Божа мілы! Памажы Лявону —
Сам Лявон да споведзі ідзе!..

Трэмля

Уладзіміру Ліпскаму

Там — лясы,
Хмызняк аблогай дрэмле

У разлогах сонных лугавін.
Там яшчэ рака трывае Трэмля,
І не дрэмле з ёй мой успамін.

Там блудзіў я сам між хісткіх купін
І знаходзіў звабы там свае.
Не, нідзе красы такой не купіш,
Дый ніхто яе не прадае.

Там жа ўсё вакол цаны не мае
І не мае для здзіўлення меж.
Гэты бераг сам цябе трымае,
Ты за ім і сам ракой цячэш.

...І цячэ рака і не ўцякае,
І праз далечы цябе шукае.
Крыльцамі стракоз вада трыміць,
Рыбінай трапечацца ў трысці.
Рыбку я злавіў і адпусціў,
А ўспамін мой б'ецца плаўнікамі.

Рукі

Памяці Марка Смагаровіча

Як дождж праз вайну, праз вясну
Заплача на ранішніх шыбах,
Ён зноў вераломна са сну
У дзверы вяртаецца, — выбух.

А ўсё, як і перад вайной, —
І сонца, і словы, і гукі...
Вяртаюцца птушкі з вясной,
Але не вяртаюцца рукі.

Адаў свае рукі вайне.
Што скардзіцца часу ды лёсу?!
Заплача і... кліча мяне:
— Ты вытры мне слёзы!..

Дом

Усе мае дні і турботы
Сваім ахінае крылом.
І ў стане тваім, адзінота,
Адна толькі звыклая нота
Гучыць устрывожана:
— ДО-О-О-М!

Ён сам і рахуе, і лічыць
Усё, што пражыта, маё.
І ў госці таго мне пакліча,
Хто любіць і лад наш, і звычай,
Накрые і стол толькі ён.

Акном найвідущым падмеціць,
Пачуе праз мох, праз вянеці,
Што дзеецца дзіўнага ў свеце,
І ў нашым старым сельсавеце,
І ў Стоўбцах, і ў Івянцы...

Паддасць ён ахвоты ахвоце,
Падкруціць спрунжыну яе,
І тут жа, на зло адзіноце,
На той сваёй звыклае ноце
Сваё «Трэба жыць!» прапаяе.

«Хата без ката — як сірата», —
Хай не сам сказаў, а ў гэта веру.
З восені ў зіму я звёз ката,
Каб пагрэўся ў гарадской кватэры.

Дык жыві, мой коце, падрастай,
І забудзься пра мароз і холад.
Як мяне калісьці, і ката
Громам аглушыў шалёны горад.

Бачу: нешта робіцца з катом.
Што загадаю я — ён тое бачыць.
Я пра пушчу баю, пра свой дом,
Ну а ён ля ног сядзіць ды плача.

Настасся НАРЭЙКА

Паварот залатога ключа.
Толькі дзверы ні з месца.
Чую словы твае
І вушам не паверу ані.
Ты гаворыш: «Патрэбна ламаць.
Што яшчэ застаецца?»
Ты гаворыш з сабой, не са мной.
Я жыву ў цішыні.

Ты злуеся, кідаеш ключы,
Потым лаеяш злосна.
Ты спрабуеш налегчы на дзверы
Магутным плячом.
Я да болю дрыжу.
Мне то горка, то брыдка, то млосна.
Мілы мой! Дарагі!
Ты ізноў памыліўся з ключом...

Ты хацеў увайсці
У малое, нясмелае сэрца.
Ты каваў гэты ключ
Залаты. О, нашто залаты?!
Я прызнаюся. Хай.
Што яшчэ мне цяпер застаецца?
Медзь лістоты вазьмі для ключа
Ад маёй слепаты.

Сёння мы з табой
Памаўчым.
Проста памаўчым
Ні аб чым.
Проста лета зноў
Без прычын
Ціха адышло

На спачын.
Проста будзе восень
Яшчэ.
Золата з бяроз
Пацячэ.
А пакуль пра гэта
Маўчы!
Коцяцца мячы
Алычы...

Пры вераснёвым вогнішчы адвечным,
Што ў золата лістоту пераплавіць,
Алхімікам пабыць сярэднявечным,
Які адзіна чорта сёння славіць.

Хапаць з агню гарачыя манеты,
Хай на руках апёкі застаюцца!
Хай светы — запаветы — той і гэты
За бедную душу бяссільна б'юцца.

Накінуць капюшон. І мех звязаны.
І вогнішча згасае, як калісьці.
І ты — вар'ят іччаслівы, апантаны —
Не знаеш, што нясеш у торбе лісце.

Не пішацца дзённік,
Не пішуцца вершы.
Жыву прадчуваннем
Сляпой навальніцы.
І будзе мой дождж
Аглушальны, як першы.
І будуць грывомы,
Што пахнуць ігліцай.

І будзе маланка,
Што скосіць былое
Сярпом нечувана
Бліскачага срэбра.
І неба сплыве
На галовы смалю,
Гарачай, што раптам
Ліне, нібы з цэбра.

І кроў закіпіць,
І падымецца пара,
Каб воблакам стаць
І дажджамі праліцца.
І вернуцца вершы,
Цяжкія, як хмара,
І будзе ўнутры
Баляваць навальніца!

Генрых ТАРАСЕВІЧ

Fides et ratio*

Fides et ratio (Вера і розум) —
Словы на сэрца рэфрэнам ляглі.
Дай, добры Божа, на ўсё слушны роздум
Кожнай асобе на гэтай зямлі.

Мы хрысціяне — адданыя людзі,
Вера дае нам надзею ў жыцці,
Што побач з Госпадам некалі будзем —
Зможам у Неба да Бога пайсці.

Розум дае чалавеку магчымасць
Трошачкі справы Тварца зразумець.
Згодна з заслугамі мець Яго літасць,
Ясна і смела у прышласць глядзець.

* Fides et ratio — Вера і розум (лац.)

Паэту

Даражы сваім званнем, паэт,
Не разменьвай на дробязі талент.
Адкрывай людзям вочы на свет,
Каб яны дасканалымі сталі.

Не спявай дыфірамбаў услых
Нават самай прыязнай уладзе.
Слоў ліслівых і гучных тваіх
Непатрэбна ні ў якім ёй разе.

У дадатак, паэце, скажу,
Што галоўнае ў вершы — пачуцці,
А таму так тварыць папрашу,
Каб краналі радкі за душу
І каб сэрцам чытач змог працуць іх.

Аксіёма жыцця

Жыццё пражыць — грунтоўная навука,
Бо насамрэч — не поле перайсці.
Яно, на жаль, падчас такая штука,
Што можна болей страціць, чым знайсці.

Але ж наводле хрысціянскай веры
Павінен кожны свой адолець іллях.
Якую ношку Бог каму адмераў —
Яе й пранесці трэба на плячах.

Жывуць, ічыруюць, мітусяцца людзі,
З надзеяй, што ўжо заўтра лепей будзе
І бед нязваных знікне хутка й след.

У чарадзе жаданняў і імкненняў
Хацелася людскога разумення
Пакінуць без змяненняў гэты свет.

Фота Кастуся Дробаса.

Алесь КАЖАДУБ

На Вышэйшыя літаратурныя курсы ў Маскве я паступіў у 1983 годзе. Гэта быў час «росквіту» застою. Письменникам за кнігі плацілі прстойныя ганарары. Ім давалі кватэры з дадатковымі дваццаццю метрамі, без якіх, як справядліва лічыла ўлада, не гэтак добра ствараліся шэдэўры. На працягу года мы ездзілі ў Дамы творчасці. Я дасюль успамінаю іх — Кактэбель, Піцунду, Ялту, Дубулты, нарэшце.

А Вышэйшыя літаратурныя курсы былі патрэбныя пісьменнікам для набывання глянцу. Калі табе, скажам, па нейкіх прычынах яго не хапала, ты браў накіраванне ў сваёй пісьменніцкай арганізацыі і выпраўляўся ў Маскву. Пакой у інтэрнаце на Дабралюбава, дзвесце рублёў стыпендыі, Цвярскі бульвар. Пры дапамозе гэтых складнікаў навесці глянec можна было на каго заўгодна.

З беларускіх пісьменнікаў да мяне на літаратурных курсах вучыліся Аляксей Пысін, Пятро Прыходзька, Аляксей Карпюк, Вячаслаў Адамчык, Анатоль Грачанікаў, але галоўнае — мой кумір Уладзімір Караткевіч. Прычым аўтар «Дзікага палявання караля Стаха», «Чорнага замка Альшанскага» і «Каласоў пад сярпом тваім» акрамя літаратурных курсаў скончыў яшчэ і сцэнарныя. Значыць, на ягоным абліччы гралі водбліскі глянцу, нанесенага двайным слоem. Для мяне гэта мела вялікае значэнне.

— Добры пісьменнік, — сказаў Георгій Афанасьевіч Ладоншчыкаў, мой цесць, калі я згадаў Караткевіча.

— Хто? — не зразумеў я.

— Валодзя Караткевіч.

Георгій Афанасьевіч, канечне, быў вядомы дзіцячы паэт, але пры чым тут Караткевіч? Тым больш якраз напярэдадні нашай размовы адзін з аўтараў

«Літаратурнай газеты» назваў Караткевіча знакамітым польскім пісьменнікам. У Беларусі гэта ўспрынялі як абразу.

— Мы разам на Вышэйшых літаратурных курсах вучыліся, — сказаў Георгій Афанасьевіч, — і я ў іх быў старастам. Яны ж усе маладыя, а я ўсё-ткі вайну прайшоў. Шкада, у іх з Дусяю нічога не атрымалася.

— Якой Дусяю? — канчаткова забытаўся я.

— Іх было двое з Беларусі — Уладзімір Караткевіч і Еўдакія Лось. На рэдкасць прыгожая пара. Рослыя, статныя, таленавітыя. Але жылі як кошка з сабакам. Караткевічу тады іншая падабалася.

— Хто?

— Выкладчыца мастацтвазнаўства.

Гэта было падобна да Караткевіча. Калі ўжо выбіраць, дык мастацтвазнаўцу.

— Прыгожая? — дапытваўся я.

— Усе яны тады былі прыгожыя. А за Дусяю ўвесь курс ухлестваў.

Георгій Афанасьевіч паказаў мне апошні ліст Караткевіча.

«Дарагі Георгій! — пісаў ён. — Дзякуй табе за «Зімовыя карцінкі». Вельмі мілыя, добрыя, прыгожыя вершы. Зайздросчу тым, хто ўмее вершы для дзяцей пісаць. Я ўмею толькі казкі ў прозе. Рады, што табе кніга спадабалася. Выбачай мяне за тое, што пішу мала, што не распытваюся пра агульных знаёмых, пра якіх ты ведаеш, канечне, больш, і пра твае справы. Раз сілы няма. І хачу паехаць на некалькі месяцаў. Памерла ў мяне жонка, сябар мой сапраўдны і добры. Даруй мяне. Твой назаўсёды У. Караткевіч».

І дата — 2 мая 1983 года.

— Часта пісаў? — спытаўся я ў Георгія Афанасьевіча пасля паўзы.

— Часта пісала Дуся. Яна мяне «таткам» называла. Хочаш, паглядзі гэтыя паштоўкі.

Я прачытаў пісьмо Караткевіча на дзюх паштоўках з краявідамі Вільнюса і Каўнаса.

«Стараста наш дарагі! Не спадзяваўся атрымаць ад цябе вестачку. Значыць, усё-ткі ўспамінаеш іншы раз і курсы, і ўсю нашу кампанію (лепшай, па агульным меркаванні, не бывала, хаця ты і стараўся трымаць нас у вожыкавых рукавіцах), і мяне таксама іншы раз успамінаеш. А я цябе ўспамінаю часта, сачу за поспехамі тваімі

і ўсіх, радуся ім і бяду нашымі бедамі. Што ні кажы, а мы зрабіліся за тры гады як бы адзінай істотай ўсе разам, і зачэпілі каго-небудзь — баліць усім. Дзякуй табе за АБВ, за тое, што помніш. Я ў Маскве вельмі даўно ўжо не бываў, але калі ты будзеш у Мінску — прытулак і хата ў цябе ёсць. Тэлефон мой 22-22-38. Прыязджай, не крыўдзі. У Арташэса Пагасяна тут дачка замужам, ён бывае ў яе, і нядаўна яна зрабіла яго дзедам. Абдымаю цябе і цалую, жадаю поспехаў. Твой У. Караткевіч. 14 ліпеня 82 г.»

— А хто яшчэ з вамі вучыўся? — спытаўся я.

— Анатоль Знаменскі, Юрый Ганчароў, Каміль Султанав, Адам Шагенцукаў... У тры гады курсы былі папулярныя.

— Зараз Караткевіч самы, бадай, вядомы беларускі пісьменнік, — сказаў я. — Асабліва яго ў Еўропе любяць.

— На курсах яго таксама любілі, — кіўнуў Георгій Афанасьевіч. — Мне толькі Дусю шкада, рана пайшла з жыцця.

Еўдакія Лось памерла ў 1977 годзе, Уладзімір Караткевіч — у 1984-м, роўна праз год пасля нашай размовы...

Са мною на курсах вучыліся літаратары з розных куткоў Саюза. Былі нават два манголы. Нехта прыехаў у Маскву прабіваць у выдавецтве кнігу. У кагосьці ў сямейных жыццях надарыліся часовыя цяжкасці. У некаторых у інстытут паступілі сын ці дачка. Адным словам, прычыны вучыцца на курсах былі ва ўсіх, нават у мяне. Я пабраўся з масквічкаю, і пазнаёміцца з сталічным жыццём зручней за ўсё было на ВЛК.

Спасцігальні мы гэтае жыццё часцей за ўсё ў Доме літаратараў. Там былі два буфеты, бар і рэстаран у Дубовай залы. Стыпендыі хапала, каб наведаць гэтыя ўстановы калі не штодзённа, дык праз дзень. Што толькі я там не бачыў! Адны спрабавалі патанчыць на сталё. Другія спалі тварам у салагу. Вядомы крытык біўся на кулаках з не меней вядомым прэзікам. Юрый Кузняцоў чыста сімвалічна выпіваў за раз шклянку гарэлкі. Аляксандр Баброў спяваў пад гітару свае вершы.

Паэта Анатоля Перадзьева выводзілі з Дубовай залы пад рукі два міліцыянеры. Каля стойкі Стракавай залы ён раптам спыніўся.

Бляшанка з-пад піва

Фрагмент рамана «Сляпы дождж»

злётным газоне. Адкуль жа гэтай жанчыне ведаць, што ў мяне зараз на душы, у якой і бязлюднай пустэльні. Гэтая пустэля не мае нават перакрываванняў сцежак і дарог, бо ні сцежак, ні дарог яна таксама не мае. Ім, уладкаваным у жыццё, разумным, прстойным, талковым хіба зразумець такі стан чалавека, як у мяне?

Жанчына не спынілася, толькі пасуравела і, напэўна, не азірнулася, а мне тым больш без патрэбы азірацца. У мяне ёсць... была... бабуля. Свая, сапраўдная, родная. Нешта ўва мне — ад яе. Часта-часта, бывае, што і за дзень колькі разоў, бачу адно і тое ж — гэтак запалі ў памяць тыя звычайныя (ну, хоць бы чым дзіўным адметныя!) хвіліны... Але ж запалі. І я зноў і зноў назіраю з салона таксоўкі адно і тое ж:

...Божая кароўка аднекуль узялася на рагатай вяршале адзінокай дзічкі, пабегала па ёй то ўніз, то ўгару, перабегла па белай аблачыне на воданароўны грыб, спынілася, торкнулася туд-сюд, тады па трэцічыне на шкле таксоўкі, бо і бегала ж яна таксама не па дрэвах і аблоках, а па звычайным лабавым шкле аўта, толькі ж мне здавалася, што бегае яна якраз па дрэвах і аблоках, перапаўзла на правды электраліні, па іх хуценька

задрабніла да высознага шэрага даху зернесушыльнага комплексу, абследавала і яго, і літару «П» калгасных вагаў, і чорныя пунціры вакоў на белай сцяне кароўніка, нарэшце злезла на блізкія прысады, на яшчэ бліжэйшую жалезяку пад дашчаным плотам, зазірнула ў акно счарнелай хаты бабулі Юстыны, адкаснулася ад яго і паляцела спінаю ўніз на чорны палок аўтамабіля.

«Яна ўбачыла, як баба Юстына чухрыць шурпатаю пятаю правай нагі лютку левай нагі, як разадра да крыві старэчую ссохлую шкуру, і самлела. Божая кароўка самлела ад выгляду крыві, а баба Юстына і не прыкмеціла, што ўласнаю пятаю разадра да крыві ўласную лютку. Божая кароўка самлела, як некалі самлеў ад выгляду крыві васьмігадовы ён, Антось, а бабуля Юстына сваёй крыві не прыкмеціла, бо мусіла ратаваць беспрытомнае дзіця. Яна гладзіць яго, малага, па пухкіх ічаках шурпатаю даланёю, і ён усхопліваецца, мабыць, ад страху, каб гэтая таркаю-даланёю яна не падрапала яму твар. Але бабуля Юстына драпае гэтак мякка, што і тая драпіна, якая была на твары, пад ёйнаю даланёю зацягваецца новаружоваю скураю і соладка сьвярбіць».

Хлопчык перакульвае божую кароўку з спіны на ножкі і дзівіцца, што і палец,

— Я сам! — сказаў паэт.

Міліцыянеры яго адпусцілі. Перадзьеў азірнуўся па баках, ухапіўся за ніжні паднос, на якім стаялі ў тры ярусы чыстыя шклянкі, і таргануў на сябе. Прукат шкла, якое б'ецца, ні ў чым не саступаў разрыву снарада.

Перадзьева за хуліганскія паводзіны на месяц было забаронена з'яўляцца ў Доме літаратараў.

Слухачы ВЛК былі не такія знакамітыя, як Перадзьеў, таму і паводзілі сябе цішэй. Ды і вучыцца трэба было. Сямінара паззі ў нас вялі Межыраў і Ляснеўскі, драматургію — Розаў і Вішнеўская. Прозу — спачатку Шуртакоў, потым яго змяніў Эрнст Сафонаў, якому дапамагаў прафесар Максімаў, галоўны рэдактар часопіса «Руская мова ў школе». Прадэктарам па ВЛК у той жа час зрабіўся Валянцін Сарокін, які прыйшоў замест Мікалая Гарбачова. А рэктарам быў сам Піменаў.

Асабліва я быў удзячны лінгвісту Максімаву. З яго дапамогаю мне зрабілася зразумелым, што пераклад з беларускай мовы на рускую — далёка не простая рэч. Але нават яго намаганняў часцяком не хапала. У маі 1985 года ў часопісе «Юность» выйшла маё апавяданне «Памылка», і калі я ўбачыў папраўлены супрацоўніцай аддзела прозы Таццянай Бабрынінай тэкст, дык толькі пачухаў патыліцу. Там было што правіраць.

Часта ўспамінаю хлопцаў і дзяўчат, якія вучыліся са мной на ВЛК.

Вася Траўкін, Міша Базанкоў, Коля Русу, Саша Лісняк, Таня Брыксіна, Федзя Камалаў, Валодзя Дагураў, Віктар Сліпянчук, Ала Цюцюнік, Алег Хлебнікаў, Юра Кобрын, Міша Андрэеў, Аляксандр Баркоў, Надзя Пермінава, Улугбек Есдаўлеў, Ёнас Калінаўскас, Мзія Хетагур, Валодзя Касмачэўскі... Кагосьці ўжо і няма з намі. Але пра гэта, відаць, я напішу іншым разам.

Што ж тычыцца глянцу, такога неабходнага кожнаму, хто піша, дык яго, канечне, лепш за ўсё наводзілі на Цвярскім бульвары, 25. Там заўсёды былі штукары па гэтай частцы. Ёсць яны, вядома, і цяпер.

Нам жа застаецца толькі пазаздросціць тым, хто вучыцца і будзе вучыцца ў Літінстытуце. У іх усё наперадзе.

Анатоль КРЭЙДЗІЧ

— Вось я і вольны і мне няма куды ісці: ні налева, ні направа, ні наперад, ні назад... Не, наадварот: магу пайсці ў любы бок. Проста магу пайсці ў любы бок і не думаць, куды мяне нясе. Гм... — паўтарыўшы «магу пайсці ў любы бок», я гэтак крутануў сваёй дваццацітрохгадовай галавой, што пацямнела ўваччу.

Пад ногі якраз трапілася бляшанка. Цемень перад вачыма расступілася, я адразу ж сцяміў, што бляшанка гэтая з-пад піва, і падбіў яе нагою-кедам. На чорны з белым носам кед, на запыленую калашыну пацёртых і падраных па модзе джынсаў упалі недапітыя кропелькі, імгненне пашумелі і зрабіліся плямкамі.

Нейкая жанчына ва ўсім рудым надобра зірнула і штосьці прабурчэла сабе пад нос. Ведама: бляшанка прабраскатала ў яе пад сандалямі і спынілася на

і ўся рука ў яго не дзіцячыя, а мужчынскія. Гм, а бабуля Юстына ўсё чухрыць нагу да крыві сваёй шурпатаю пятаю, толькі не ён, а божая кароўка самлела ад выгляду крыві, а ён замест бабулі ратуе бездапаможную жамырыну.

Божай кароўцы, няйначай, падабаецца поўзаць па выгінаста-гарбатай спіне вёскі, якую да яе асядлалі на першым — воданароўным — гарбе бусел, а на другім — ясакары — сонца.

Паміж ранкам і поўднем, паміж неба-краем і зенітам, паміж дзяцінствам і маладою сталасцю ліецца на выгінаста-гарбатую спіну вёскі вогненны дождж. Ён так шчодро ліецца з жоўтай дзіркі ў небе, што ажно слепіць хлопчыка перад люстэркам на лабавым шкле аўта і дваццацітрохгадовага маладзёна ў гэтым жа люстэрку.

Хлопчык-мужчына разлічыўся з таксістам і сказаў, што гэтыя трыста метраў пройдзе да вёскі пешишу. Толькі ступіў крок-другі, як адчуў смагу — востра, да болю ў горле. А ў машыне засталася забытая бляшанка піва.

Бляшанка з-пад піва нагадала пра смагу. Як і тады, чатыры гады таму, забале-ла-запяршыла горла. Як і тады — зноў сярэдзіна лета, зноў з жоўтай дзіркі ў небе расейваецца па свеце агонь.

Марыя Радзевіч не любіла чужых хваляванняў

Нядаўна наведаў маленькую вёсачку Пянюга на Зэльвеншчыне. З-за дрэў і кустоў не відаць нават тых хат, якія засталіся. Хаця ў Пянюзе ніколі не было шмат дамоў і людзей. Хіба на пачатку XX стагоддзя, калі там налічвалася 350 чалавек. А на пачатку XXI стагоддзя ў Пянюзе пражывалі ўсяго 13 вясцоўцаў.

У сярэдзіне XVIII стагоддзя Пянюга належала сям’і Радзевіч (Радзівічуў-нам). Гэта быў іх маёнтак. Яго ў 1812 годзе набыў дзед Марыі Радзевіч Антоній. Тут у даволі шляхетнай сям’і 30 студзеня 1864 года нарадзілася дзяўчынка Марыя. З’явілася на свет тады, калі яе бацькі, былыя паўстанцы 1863 года, былі прыгавораны да сібірскай катаргі. У іх маёнтку царскія жаўнеры знайшлі зброю паўстанцаў. І гэтага хапіла, каб высласць Радзевічаў. Бацька Марыі быў сасланы раней і нараджэння дачкі не дачакаўся. А вось яе маці царскія ўлады пашкадавалі і дазволілі нарадзіць дачку ў Пянюзе. Праз месяц Амелію Радзевіч таксама адправілі ў далёкую Сібір. Дзяцей яна пакінула сваякам, якія адвезлі іх на Палессе. Марыя выхоўвалася ў Караліны з вядомага роду Скірмунтаў.

Праз сем гадоў з Сібіры вярнуліся яе бацькі. Але былым паўстанцам забаранілі жыць на Бацькаўшчыне, і сям’я частыры гады шукала прытулку ў Варшаве.

У 1875 годзе памірае брат бацькі Марыі Тэадор Радзевіч, які валодаў маёнткам Грушава на Кобрыншчыне. Гэты маёнтак ён некалі купіў у нашчадкаў Суворава, якім Кацярына II падаравала яго ў знак заслуг па заваяванні Беларусі. Тут і пасяліліся бацькі Марыі. Письменніца жыла ў Грушаве да 1939 года, бо ў 1887 годзе фармальна стала гаспадыняй маёнтка.

MARIA RODZIEWICZÓWNA

20 NAJPIĘKNIJSZYCH POWIEŚCI

MULTIBOOK

I

Першыя літаратурныя наведы «Гама пачуццяў» і «З бланкота рэпарцёра» Марыя Радзевіч апублікавала пад псеўданімам Маро ў адным з польскіх часопісаў. А ў 1884 годзе пад гэтым псеўданімам письменніца друкуе апавяданні «Язон Баброўскі» і «Farsa pany».

Марыя Радзевіч.

Сапраўдная папулярнасць да Марыі Радзевіч прыйшла пасля перамогі ў літаратурным конкурсе часопіса «Swit». Яе аповесць «Страшны дзядуня» была надрукавана на старонках львоўскага «Dziennik Lwowski», а затым у кніжным выдавецтве ў Варшаве. Аповесць выйшла з друку, калі аўтарцы было дваццаць гадоў. Нягледзячы на некаторую наіўнасць, надуманасць сітуацый, твор прывабліваў тагачасных чытачоў сваёй навізнай і шчырасцю. Здзіўляла багацце фантазіі маладой письменніцы, яе ўменне трымаць у напружанасці, заінтрыгаваць, арганічна ўвесці ў расповед элемент таямнічасці. Аповесць «Страшны дзядуня» была невялікай: уключала шэсць раздзелаў і эпілог, у якіх апісвалася жыццё маладога пецяўбургскага студэнта, пазней інжынера Гераніма Бяляпятровіча.

Гэтую папулярнасць хутка ўзмацніла чарговая перамога письменніцы на конкурсе раманаў, які арганізавала выдавецтва «Куранты Варшаўскія». Яе раман «Дэвайціс» вельмі добра прыняла літаратурная крытыка, яго заўважылі амаль усе часопісы, рэцэнзенты, сярод якіх аказалася і Марыя Канапіцкая. Яна пасля шчыра пасябрала з Радзевіч, была ў яе ў гасцях у Грушаве. І Марыя Канапіцкая, і іншыя письменнікі ды крытыкі хвалілі аўтарку за патрыятычныя і грамадскія тэндэнцыі, але ў той жа час і крытыкавалі мастацкую прастату твора. «Дэвайціс» хутка пераклалі на дзесяць еўрапейскіх моў.

Творы, якія атрымалі еўрапейскую вядомасць, Марыя Радзевіч пісала па-польску, але прататыпамі іх герояў нярэдка былі жыхары Грушава і нават Пянюгі, якую зрэдку наведвала письменніца. Яна была досыць экстравагантнай асобай для свайго часу — прыняла рашэнне не выходзіць замуж, насіла мужчынскае адзенне. Пісала ў Грушаве свае творы, ганарары ад якіх часта траціла на развіццё гаспадаркі, шмат займалася дабрачыннасцю.

У канцы 1990-х гадоў у Польшчы выйшаў трохтомнік «Księga Pamiątkowa Żyrowiaków» (Gołuchow, 1999). У першым томе апублікаваны цікавы ўспамін Яна Залеўскага «Мой час да вайны і пасля вайны». Сам аўтар успамінаў, як у 1930 годзе скончыў Жыровіцкую лясную школу, а пасля вайны працаваў у лясной гаспадарцы. У сваіх згадках ён прыгадвае і Марыю Радзевіч. Аўтар

піша: «У 1933 годзе мы напісалі, разам з начальнікам школы ў Мстах Юрыем Пацынкам пісьмо нашай пісьменніцы Марыі Радзевіч з просьбай прыняць нас да сябе ў гасці. Літаральна праз некалькі дзён мы атрымалі адказ-прашэнне. Пані Радзевіч жыла ў сваім маёнтку Грушава каля Кобрына. У лісце яна паведаміла, калі будзе вольная і зможа нас прыняць. Да маёнтка мы даехалі на веласіпедрах. Палац, карацей кажучы, шляхетная сядзіба, якіх у той час было шмат у краіне, знаходзіўся ў парку. Пані Радзевіч дома не аказалася. Яна вярхом на кані паехала ў поле паглядзець, як ідуць работы. Нас завялі ў вялікі пакой, дзе мы яе чакалі каля дзвюх гадзін. На стала ляжалі газеты і некалькі кніг аўтаркі. Мы звярнулі ўвагу на дошку пад шклом, якая вісела на сцяне. Рукой быў напісаны тэкст, які з’яўляўся заклікам у выглядзе дзесяці запаведзей да тых, хто яе наведвае. Вось некаторыя з іх:

Не прынось у дом хвалявання. Паводзь сябе сур’ёзна і карэктна. Памятай, што знаходзішся сярод людзей, і паводзь сябе з павагай.

У гутарках трымай свой гонар. Памятай, што ты гасць, таму карытайся ўсімі прывілеямі, якія належаць гасцям, але злоўжываць нельга і г. д.

Нарэшце прыйшла письменніца. Была яна вельмі ветлівая. Распавядала нам пра сваю творчасць. Гутарка працягвалася каля трох гадзін, і мы былі вельмі

цаў, а таксама характэрна беларускай прыроды, заўсёды спачувальна ставілася да сялянства.

Даследчык заходнебеларускай літаратуры Уладзімір Калеснік неяк прызнаўся, што знаёмыя беларускага пісьменніка Леапольда Родзевіча, аўтара слаўтага жарты «Збянтэжаны Саўка», казалі неяк яму, што Леапольд Родзевіч быў

Творы, якія атрымалі еўрапейскую вядомасць, Марыя Радзевіч пісала па-польску, але прататыпамі іх герояў нярэдка былі жыхары Грушава і нават Пянюгі, якую зрэдку наведвала письменніца. Яна была досыць экстравагантнай асобай для свайго часу — прыняла рашэнне не выходзіць замуж, насіла мужчынскае адзенне. Пісала ў Грушаве свае творы, ганарары ад якіх часта траціла на развіццё гаспадаркі, шмат займалася дабрачыннасцю.

далёкім сваяком, а не толькі аднафамільцам, гэтай папулярнай даваеннай раманісткі. А Максім Танк жартаваў: «Свяцтва ў гэтых Родзевічаў, відаць, далёкае, адлегласць такая, калі не большая, як паміж факцыямі Леапольда

Фота з сайта kobrintour.by

Фальварак Грушава.

зачараваных. Потым яна пачаставала нас абедам. Стравы былі дужа простыя і вегетарыянскія. Замест супа — кіслае малако, халоднае, смачнае, проста з падвала. Потым Марыя Радзевіч завяла нас у пакой палацавай службы, усе яны былі мяшчанскія. На кухні, у пакоях — усюды ляжала драўляная падлога. Рабочыя былі задаволены ўмовамі такога жыцця і вельмі хвалілі паню. Нашу сустрэчу з письменніцай мы прызналі жыццёва важнай і распавядалі пра яе многім сваім сябрам і шмат гадоў пазней.

Марыя Радзевіч напісала дзясяткі твораў, сярод іх — «Лета лясных людзей», «Каштоўны камень», «Пажары і папалішчы», «З глушы», «Чорны хлеб». У гэтых і многіх іншых закранала беларускую тэматыку, апісвала жыццё вясцоў-

і рамантычнымі аповесцямі Марыі. Дзіва толькі, як такія анахранічныя аповесці маглі падабацца чытачам? Нават галовы кружылі моладзі...».

Сапраўды, многія творы Марыі Радзевіч у свой час «кружылі галовы» маладым чытачам. Марыя Радзевіч умела зачараваць рамантычнай бескарыслівацю, летуценнай высакароднасцю, хоць сацыяльныя пазіцыі часта былі ў яе невыразныя, нават старамодныя, кансерватыўныя. Як пісаў Уладзімір Калеснік у сваёй кнізе «Зорны спеў», «ледзь не разам з ёю і пра той жа край пісала Ванда Васілеўская, а карціны зусім розныя. У Васілеўскай кіпіць барацьба палешукоў супраць асаднікаў, а ў Радзевіч усё цягнецца старая патрыярхальная ідылія».

Сяргей ЧЫГРЫН

Літаратурнае падарожжа па старонках пісьменства роднага краю

Касцюковіцкая зямля надзвычай багатая на літаратурныя таленты. Яна дала свету адзінага на Магілёўшчыне народнага паэта Аркадзя Куляшова і адзінага народнага пісьменніка Івана Чыгрынава, шэраг майстроў слова: Аляксея Русецкага, Васіля Хомчанку, Леаніда Левановіча, Майсея Сяднёва, Мікалая Леўчанку... Асобнае месца займае паэт Алесь Пісьмянкоў.

Шчырыя і пранікнёныя вершы ён прысвяціў сваёй малой радзіме. Яго творчасць адзначана прэміяй Ленінскага камсамола БССР, Літаратурнай прэміяй імя А. Куляшова і пасмяротна прэміяй «Залаты апостраф». Імя Алесь Пісьмянкова з 2006 года носіць Касцюковіцкая дзіцячая бібліятэка.

З мэтай захавання памяці пра славнага сына касцюковіцкай зямлі на яго радзіме з 2007 года праводзіцца рэгіянальнае свята паэзіі і аўтарскай песні «Пісьмянкоў луг». Фестываль неаднаразова змяняў назвы, фармат, даты правядзення і ўжо з 2011 года ладзіцца на спецыяльна пабудаванай пляцоўцы — летнім амфітэатры ў горадзе Касцюковічы і на малой радзіме паэта — у вёсцы Бялынкавічы на маляўнічым луку ракі Бесядзь.

Удзел у свяце прымаюць прадстаўнікі кіраўніцтва вобласці і раёна, пісьменнікі і выканаўцы аўтарскай песні розных рэгіёнаў Беларусі і памежных рэгіёнаў Расіі, родныя і сябры знакамітых пісьменнікаў гэтага краю, члены сям'і Алесь Пісьмянкова. У межах фесту арганізуюцца конкурсы паэзіі, аўтарскай песні, выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, бібліятэчных выставак-прэзентацый. Гэта адзіны такога кшталту і тэматычнай накіраванасці фестываль на Магілёўшчыне і бадай што ва ўсёй Беларусі.

22 мая ў межах VI рэгіянальнага фестывалю паэзіі і аўтарскай песні «Пісьмянкоў луг» быў арганізаваны конкурс бібліятэчных выставак «Літаратурнае падарожжа па старонках пісьменства роднага краю», удзел у якім бралі дзесяць раённых кніжніц Магілёўскай вобласці.

Касцюковіцкая раённая бібліятэка імя І. Чыгрынава падрыхтавала літаратурную экспазіцыю «Яны прайшлі па той вайне», на якой былі прадстаўлены матэрыялы ваеннага і пасляваеннага часу, прысвечаныя жыццю і творчасці пісьменнікаў-франтавікоў: А. Куляшова, І. Чыгрынава, А. Русецкага, В. Хомчанкі, С. Пацёмкіна. Архіўныя дакументы, фотаздымкі, аўтарскія зборнікі на старадаўніх этажэрках і ў чамаданах таго часу, прайлюстраваныя прадметамі ваеннай пары, прыцягвалі ўвагу наведвальнікаў. Эмацыянальны фон стварала тэатралізацыя мірнага жыцця і раптоўнага пачатку Вялікай Айчыннай вайны. Комплексны падыход раённай бібліятэкі да прадстаўлення літаратурнай спадчыны рэгіёна адзначаны дыпламам пераможцы.

Выстаўка-прэзентацыя Хоцімскай раённай бібліятэкі «Якуб Брайцаў. Архіўная спадчына», прысвечаная 160-годдзю з дня нараджэння пісьменніка, драматурга, паэта-земляка Якуба Брайцава, адзначана дыпламам II ступені.

Пад гучанне цымбальнай музыкі вядучая пазнаёміла наведвальнікаў з асноўным творам Я. Брайцава — раманам «Сярод балот і лясоў», прызнаным крытыкамі і літаратурнаўцамі першым беларускім раманам. Тут была паказана імправізаваная сцена з жыцця Я. Брайцава, які стварае верш «Дудка» і чытае яго першым слухачам.

Цэнтральнае месца адведзена копіям сямейных фотаздымкаў, асабістым дакументам і каштоўным рукапісам пісьменніка-земляка з фонду Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва.

Наведвальнікам прэзентаваўся электронны рэсурс «Якуб Брайцаў. Архіўная спадчына», падрыхтаваны супрацоўнікамі цэнтральнай бібліятэкі да юбілейнай даты пісьменніка.

Дыпламам III ступені адзначана Дрыбінская раённая бібліятэка за юбілейную выстаўку «Тот край, откуда родом...»,

прысвечаную 85-годдзю ганаровага члена Саюза пісьменнікаў Беларусі, ганаровага грамадзяніна Дрыбінскага раёна Віктара Кудлачова.

На выстаўцы былі прадстаўлены дакументы пра жыццё і дзейнасць, творчыя дасягненні пісьменніка, аўтарскія і калек-

нямала суаўтараў. Жыхары сталі дасылаць журналісту свае фота з цікавымі сюжэтамі, на якія Г. Цыганкова піша яркія вершы.

«Клімаўшчына літаратурная» знаёміла гасцей з творчасцю пісьменнікаў-землякоў, у тым ліку Івана Пехцерава, імя якога носіць раённая бібліятэка.

Фота з архіва «ЛіМа».

Алесь Пісьмянкоў на малой радзіме, пачатак 1990-х гг.

тыўныя зборнікі, фотадакументы аб знаходжанні і сустрэчах з чытачамі на малой радзіме. Да юбілею знакамітага земляка бібліятэкары абагульнілі назпашаны вопыт работы з аўтарам і склалі бібліяграфічны паказальнік «Дзве радзімы — адзін лёс».

Менавіта да VI фестывалю «Пісьмянкоў луг» В. Кудлачоў запісаў відэазварот да ўдзельнікаў свята, які дэманстраваўся на літаратурнай пляцоўцы Дрыбіншчыны.

Адбылася прэзентацыя дакументальна-біяграфічнай аповесці І. Фаманковай «Вдохновенья луч», якая толькі што выйшла з друку і аперагатыўна была дастаўлена на свята. Гэта аповесць пра нягоды і радасці чалавека, які ў дзесяць гадоў страціў зрок, пра яго імкненне да жыцця і пазнання, пра людзей, якія былі побач і дапамагалі герою падняцца на высокую прафесійную і грамадскую прыступку.

Дыплом III ступені атрымала і Шклоўская раённая бібліятэка за выстаўку-інсталяцыю «Вайна ў лёсе пісьменнікаў Шклоўшчыны», якая знаёміла з творчасцю аўтараў, чыё дзяцінства і юнацтва выпалі на гады вайны: У. Харланцьева, В. Арцём'ева, Н. Галіноўскай, Л. Анціпенкі, Г. Вярбіцкага. Кнігі пісьменнікаў дапоўнены архіўнымі матэрыяламі: ваеннымі фотаздымкамі, узнагароднымі дакументамі, рукапісамі і газетами 1945 года. Матэрыялы аб'яднаны памяццю сэрца, жаданнем данесці праўду пра вайну да цяперашняга пакалення, захаваць памяць пра мужнасць і гераізм землякоў.

Для стварэння атмасферы салдацкага прывалу былі аформлены лясныя дэкарацыі, імправізаванае вогнішча, прадстаўлены экспанаты часоў вайны: палявы тэлефон, бінокль, алюмініевы кацялок, кружка і фляжка, гармонік, які дапамагаў салдатам адпачываць на прывале. Для наведвальнікаў арганізавана сапраўдная палявая кухня, дзе можна было пачаставацца смачнай салдацкай кашай і зрабіць фотаздымкі на ўспамін.

Дыпламамі ўдзельнікаў адзначаны пяць раённых бібліятэк. Клімавіцкая раённая бібліятэка імя І. Пехцерава прадставіла экспазіцыю «Кніжны кірмаш». Дзяўчаты ў нацыянальных касцюмах прэзентавалі зборнік гумарыстычных вершаў мясцовай паэткі Г. Цыганковай «Гарэзлівы кірмаш», які дапамагае выдаць раённую бібліятэка. Галіна Цыганкова — журналіст Клімавіцкай раённай газеты «Родная ніва», на працягу многіх гадоў вядзе аўтарскую рубрыку «Субаця», дзе публікуе свае гумарыстычныя вершы з незвычайнымі фотаздымкамі. Рубрыка так спадабалася клімаўчанам, што неўзабаве ў аўтара з'явілася

Краснапольская раённая бібліятэка прадставіла персанальную выстаўку «І памяць аб ім жыве...», прысвечаную грамадскаму дзеячу, настаўніку, пісьменніку і краязнаўцу Леаніду Лабаноўскаму. Тое, што ён зрабіў для Краснапольшчыны, цяжка пераацаніць. Л. Лабаноўскі быў мастацкім кіраўніком аматарскага тэатра пры раённым Доме культуры — найстарэйшага народнага тэатра ў Беларусі, арганізаванага яшчэ ў 1918 г. Дзейнасць тэатральнага калектыву і яго кіраўніка адзначана граматай Вярхоўнага Савета БССР і ганаровым званнем «Народны». Тэатр працягвае плённа працаваць, і з гэтай нагоды на краснапольскай зямлі праводзіцца міжрэгіянальны фестываль аматарскіх тэатраў «Тэатральныя вечарыны».

Даследчык шчыльна займаўся вывучэннем гісторыі Краснапольшчыны, арганізаваў школьны гісторыка-краязнаўчы музей, які таксама атрымаў званне «Народны».

Леанід Васільевіч стаў аўтарам 14 кніг па гісторыі Краснапольскага раёна, расказаў пра ўдзел настаўнікаў Краснапольшчыны ў Вялікай Айчыннай вайне, пра землякоў-

атмасферу, паслухаць вершы землякоў, узяць удзел у інтэлектуальных гульнях.

Пад гукі песні на вершы В. Паліканіна і Д. Даўгалёва «Давай з табой на Вы...» Г. Пацёмкін і Кацярына II сустрэкалі гасцей пляцоўкі. Кніжная выстаўка-інсталяцыя «Баль у Палацы Пацёмкіна» знаёміла з гісторыяй балю і яго этыкетам.

На выстаўцы «Літаратурныя імёны зямлі Крычаўскай» прадстаўлены сучасныя творы паэтаў-землякоў.

Слаўгарадская раённая бібліятэка арганізавала тэматычную выстаўку «Мой родны край, мая зямля, мая Слаўгарадчына», прысвечаную 885-годдзю заснавання горада. Матэрыялы раскрывалі звесткі аб гісторыка-культурнай спадчыне краю, аб гераічных падзеях, выбітных людзях і славутых мясцінах.

У экспазіцыі ў асноўным былі прадстаўлены выданні краязнаўчага характару: фотадакументальныя альбомы з арыгінальнымі фатаграфіямі, дакументамі, успамінамі, інфармацыйныя выданні, бібліяграфічныя дапаможнікі і інфармацыйна-рэкламныя буклеты, створаныя спецыялістамі бібліятэкі. Дадаткам да выстаўкі служыў прадметны рад: хатні сыр — гастронамічны брэнд Слаўгарадскага раёна, вырабы народных майстроў, пітная вада з «Блакітнай крыніцы».

Цэнтральным звяном выстаўкі сталі творы пісьменнікаў Слаўгарадчыны: К. Кірэенкі, М. Стральцова, А. Масарэнкі, В. Ракава, Ф. Шкірманкова, якія праславілі малую радзіму, яе прыроду, працавітых людзей.

З гісторыяй Чэрыкаўскага краю, знакавымі падзеямі, памятнымі мясцінамі, помнікамі прыроды, вядомымі землякамі, літаратурнай і культурнай спадчынай знаёмілі матэрыялы літаратурна-краязнаўчай экспазіцыі Чэрыкаўскай раённай бібліятэкі «Вобразы роднага краю». Тут шырока былі прадстаўлены матэрыялы пра пісьменнікаў-землякоў: В. Карамазова, І. Гутарава, І. Дзенісенку, І. Сіўцова, А. Яскевіч, зборнікі вершаў самадзейных паэтаў раёна, выдадзеныя супрацоўнікамі раённай кніжніцы.

Дапаўняла экспазіцыю фотгалерэя з архіўных здымкаў горада сярэдзіны мінулага стагоддзя, матэрыялы па гісторыі кнігадрукавання на Чэрыкаўшчыне і матэрыялы па абрадавым свяце «Бразгун», прызнаным нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасцю Рэспублікі Беларусь.

Бібліятэчныя экспазіцыі арганічна ўпісаліся ў канцэпцыю свята, наглядна прадэманстравалі гістарычныя і культурныя набыткі рэгіёнаў, папулярывалі

Фота даслана аўтарам.

Экспазіцыя Шклоўскай раённай бібліятэкі.

афганцаў, наступствы Чарнобыля. Апошняя кніга «Вязні вайны» выйшла з друку ўжо да гадавіны з дня яго смерці.

Экспазіцыя «І памяць аб ім жыве...» — даніна павагі землякоў да памяці пісьменніка-краязнаўцы.

Бібліятэчная пляцоўка Крычаўскай раённай бібліятэкі «Гукі Крычаўскага балю» запрасіла перанесціся ў далёкую эпоху XVIII стагоддзя і акунуцца ў тую

багатую літаратурную спадчыну Магілёўшчыны і яе літаратурнай сталіцы — Касцюковіччыны, найбольш выбітным прадстаўніком якой з'яўляецца Алесь Пісьмянкоў. Яго вершы — празрыстыя і сонечныя, як майскія дні, калі на адкрытых пляцоўках і на беразе ракі Бесядзь каля бацькоўскага дома А. Пісьмянкова ладзіцца фестываль «Пісьмянкоў луг».

Галіна ДЗЯТЛАВА

Па слядах геніяльнага натхнення

Мастацкія праекты, прысвечаныя знакамітым рускім мастакам мінулага і пазамінулага стагоддзяў, — не вельмі частая падзея ў нашай краіне. Калі яшчэ Нацыянальны мастацкі музей, валодаючы значным фондам класічнага жывапісу творцаў блізкага замежжа, час ад часу стварае адмысловыя экспазіцыі, то астатнія пляцоўкі не маюць такой магчымасці і дэманструюць, як правіла, выстаўкі міжнародных ці айчынных мастакоў. Зразумела, што ўсе яны — адлюстраванне тэндэнцый і змен сучаснага мастацкага працэсу. Пра папярэднікаў успамінаюць, натуральна, толькі пры нагодзе.

Вытокі дынастыі

Выстаўка «Макоўскія», прымеркаваная да 175-годдзя з дня нараджэння выдатнага творцы Уладзіміра Макоўскага, адкрылася на мінулым тыдні ў Нацыянальным мастацкім музеі. Распавядаючы пра знакамітую мастацкую дынастыю, праект прадстаўляе творы жывапісу і графікі трох братоў Макоўскіх — Канстанціна, Уладзіміра і Мікалая — са збору НММ і Музея Беларускага Палесся ў Пінску. Дапаўняюць яго рэдкія выданні пачатку XX стагоддзя з публікацыямі Сяргея Канстанцінавіча

Уладзімір Макоўскі «Прызед настаўніцы», 1896 г.

Макоўскага, мастацкага крытыка, паэта, выдаўца, ды ілюстрацыямі Уладзіміра Ягоравіча Макоўскага з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі і бібліятэкі Мастацкага.

Прозвішча Макоўскі на слыху нават у тых, хто жывапісам не вельмі цікавіцца. Але не забытацца ў мастацкай спадчыне дынастыі пад сілу далёка не кожнаму. Праект у Нацыянальным мастацкім музеі дазваляе на свае вочы ўбачыць каштоўныя работы і артэфакты, звязаныя з творчасцю мастакоў са знакамітай сям'і, і зразумець, чым вабілі і натхнялі (і працягваюць гэта рабіць цяпер) напрамак, стыль, манера гэтых графікаў і жывапісцаў. Калекцыя братоў складалася ў музеі ў 1940—1960-я гады і налічвае сёння 44 творы жывапісу і графікі. Упершыню спадчына Канстанціна, Уладзіміра і Мікалая як суцэльная з'ява прэзентавана ў рамках аднаго выставачнага праекта — «Макоўскія», які прадстаўляе больш як 30 работ.

Роданачальнік дынастыі Ягор Макоўскі (1802—1886), сціплы бухгалтар Маскоўскай палацавай канторы, быў сапраўдным знаўцам мастацтва і лічыў, што яно надае чалавеку высакароднасці, робіць яго гуманым. Яшчэ сучаснікі прызнавалі: Макоўскі — адзін з найбуйнейшых маскоўскіх калекцыянераў твораў еўрапейскіх і рускіх мастакоў і старадаўніх рэдкіх гравюр. Па яго ініцыятыве ў 1833 годзе быў арганізаваны Маскоўскі натурны клас, дзе жадаючыя маглі ўдасканалвацца ў маляванні. Пазней клас быў ператвораны ў вучылішча жывапісу і скульптуры Маскоўскага мастацкага таварыства, а затым — у Маскоўскае вучылішча жывапісу, скульптуры і дойлідства, якое існуе па сёння.

Дом Макоўскіх быў своеасаблівым культурным цэнтрам Масквы. Пяцёра дзяцей калекцыянера і мастака-аматара, натуральна, выраслі ў атмасферы любові да мастацтва. Чацвёрэ — Канстанцін, Уладзімір, Мікалай і Аляксандра — сталі прафесійнымі мастакамі, унеслі значны ўклад у выйшчэнне мастацтва, літаратуру, калекцыянараванне, мастацтвазнаўства і мастацкую адукацыю (іх нашчадкі звязалі сваё жыццё з жывапісам і архітэктурай, літаратурай, выдавецкай дзейнасцю, педагогікай). Мікалай Андрэеў, паэт і мастацтвазнаўца XIX стагоддзя, ва

ўспамінах «Даўнія сустрэчы» піша так: «Хто не ведае пра таленавітае, артыстычнае сямейства Макоўскіх? Імёны прафесараў жывапісу Канстанціна і Уладзіміра Ягоравічаў славутыя не толькі ў Расіі, але і за мяжой. Нябожчык брат іх, Мікалай Ягоравіч, быў цудоўным пейзажыстам і архітэктарам, сястра Аляксандра Ягораўна — таленавітая мастачка; маці іх, Любоў Карнееўна, была ў свой час вядомай спявачкай. Але, на маю думку, самым выдатным у гэтым мастацкім сямействе быў сам прадстаўнік і галава іх, незабыўны Ягор Іванавіч Макоўскі, які ўмеў развіць і натхніць усю сям'ю настолькі па-мастацку, што сляды яго, можна сказаць, геніяльнага натхнення доўга яшчэ будуць жыць у яго сыходным патомстве».

Біяграфіі і творчая спадчына прадстаўнікоў знакамітай дынастыі неаднаразова становіліся нагодай для даследаванняў, таму спынімся на некаторых старонках жыцця кожнага з аўтараў у экспазіцыі.

Найдалікатнейшыя назіральнікі

Адразу варта адзначыць, што ў карцінах братоў шмат агульнага, кожны з членаў гэтай сям'і ствараў радасныя, святочныя творы, якія некаторыя лічылі залішне ідэалізаванымі. Але такія былі Макоўскія — яны любаваліся навакольным светам і пераносілі гэта на палотны.

Бадай, самым знакамітым з Макоўскіх стаў Канстанцін (1839—1915) — старэйшы з сыноў Ягора Іванавіча. З чатырохгадовага ўзросту шмат маляваў. У шаснаццаць гадоў паступіў у вучылішча жывапісу і скульптуры, тое самае, якім займаўся бацька. Праз сем гадоў, праявіўшы сябе і атрымаўшы ўсе магчымыя ўзнагароды, Канстанцін Макоўскі адправіўся ў Імператарскую Акадэмію мастацтваў у Санкт-Пецярбург. Макоўскі апынуўся ў ліку чатырнаццаці студэнтаў, якія ў 1863 годзе адмовіліся ад удзелу ў конкурсе на Вялікі залаты медаль, пратэстуючы супраць навязанай акадэміяй тэмы для работы. Ён уступіў у незалежную арцель мастакоў пад кіраўніцтвам Івана Крамскога. З 1870-га Канстанцін Макоўскі ўдзельнічаў у рабоце Таварыства перасоўных мастацкіх выставак.

Ён быў дарагім мастаком. Напрыклад, Павел Трацякоў меў пэўныя праблемы з набыццём твораў менавіта Канстанціна Макоўскага. Ён лічыў, што цэны на работы неапраўдана завышаныя, і таму ў зборы Трацякоўскай галерэі было вельмі мала яго работ. З-за высокіх цэн, запрошаных жывапісцам, вельмі многія вялікія палотны яшчэ пры яго жыцці пайшлі за мяжу — там былі гатовы плаціць. На схіле гадоў Канстанцін Ягоравіч прызнаваўся: «Я не закапаў свой Богам дадзены талент у зямлю, але і не выкарыстаў яго ў той меры, у якой мог бы. Я занадта любіў жыццё, і гэта перашкаджала мне цалкам аддацца мастацтву». У экспазіцыі «Макоўскія» змешчаны такія палотны, як «Акадэмічны вяртаўнік» (1858), «Партрэт хлопчыка» (1874), «Стары, які смяецца» (дата

Уладзімір Макоўскі. Эскіз да карціны «Таўкучы рынак у Маскве», 1878 г.

не пазначана), «Жаночы партрэт» (дата таксама адсутнічае), «Галава юнага марканца» (эцюд, 1870-я)... Найбольш уражвае карціна «Сляпы» (1880-я) — зусім не вялікая па памеры, без шматлікіх дэталей на фоне,

Фрагмент экспазіцыі.

таму адразу кідаецца ў вочы дакладна перададзены вобраз чалавека, які не бачыць нічога вакол сябе.

Мікалай Макоўскі (1841—1886), сярэдні брат, скончыў Маскоўскае Дварцовае архітэктурнае вучылішча, потым вучыўся ў пецярбургскай акадэміі на аддзяленні архітэктуры. За праект сельскай царквы ён атрымаў Малы сярэбраны медаль. Але сваім асноўным заняткам Мікалай Ягоравіч выбраў жывапіс. Ён быў сярод заснавальнікаў Таварыства перасоўнікаў, але за няўдзел у выстаўках быў выключаны праз два гады. Творы Мікалая Макоўскага — гэта гарадскі пейзаж і жанравы жывапіс; ён стварыў, акрамя іншых, украінскую серыю і карціны з відамі гістарычнай часткі Масквы.

Творы пэндзля Мікалая Ягоравіча адрозніваюцца майстэрскім малюнкам, дбайнай прапрацоўкай дэталей, умелай пабудовай кампазіцыі і перадачай паветранай перспектывы, адзначаюць арганізатары выстаўкі і дадаюць: творы сярэдняга Макоўскага — рэдкасць у прыватных і музейных калекцыях. У зборы НММ знаходзіцца адзіны яго жывапісны твор — «Рынак» (1880) — варыяцыя адной з упадабанах тэм у творчасці майстра.

Малодшы з братоў-мастакоў, Уладзімір Макоўскі (1846—1920), як і астатнія, вучыўся ў Васілі Трапініна, пераняўшы яго жывапісную манеру, таму, як адзначаюць даследчыкі, творы Канстанціна і Уладзіміра нагадваюць трапінінскія. Як і старэйшы брат, малодшы Макоўскі цаніў сваю працу высока, афармляў карціны ў дарагія пазалочаныя рамы і прадаваў за вельмі вялікія сумы. Да сябе Уладзімір прад'яўляў высокія патрабаванні, вылучаўся арганізаванасцю і строгай дысцыплінай. Гэта дазволіла мастаку сумяшчаць працу ў майстэрні з выкладаннем і кіраваннем навучальнымі ўстановамі: спачатку ў Маскоўскім вучылішчы, затым — у сталічнай Акадэміі мастацтваў. Ён стаў першым яе рэктарам, застаючыся на пасадзе да смерці ва ўзросце сямідзесяці чатырох гадоў. Мастак пакінуў пасля сябе некалькі соцень карцін, у асноўным жанравы жывапіс. Са з'яўленнем сям'і на яго палотнах усё часцей сталі з'яўляцца выявы дзяцей.

Сюжэты для сваіх палотнаў ён часта шукаў па начлежках, блышчых рынках. Гэта было жыццё, далёкае ад уласнага прывілеяванага становішча. Многія заўважалі сувязь яго работ з творамі Дастаеўскага, яны ўзнімалі агульныя пытанні — гонару, чалавечнасці, адзінства высокіх каштоўнасцяў і нізкага становішча. Сам пісьменнік, дарэчы, таксама пакінуў станоўчы водгук аб палатне Макоўскага «Аматары салаўёў» (намаляваны трое немалых мужчын, якія зачаравана слухаюць салаўя ў клетцы). Уладзімір Макоўскі — стваральнік галерэі каларытных чалавечых тыпаў і самабытных характараў, знойдзеных майстрам у прыёмных дактароў і міравых суддзяў, падгледжаных у кватэрах, на кухнях і ў парадных, на вуліцах Масквы, у вёсках Чарнігаўскай і Палтаўскай губерняў, на берагах Волгі...

«Ён быў, па праўдзе сказаць, тым мастаком найтанчэйшых назіранняў, які запамінаў і ніколі не прапускаў нічога са свайго пункту гледжання, які валодаў тонкай чулай назіральнасцю, што рэдка была ўласцівай каму-небудзь з нашых мастакоў, ён меў вялікую нервовую павышанасць, што завастрала яго ўспрыманне, нічога не выпадала з поля яго зроку», — такую характарыстыку Уладзіміру Ягоравічу дае майстар пейзажнага жывапісу Вітольд Бялыніцкі-Біруля, які вучыўся ў Маскоўскім вучылішчы жывапісу, скульптуры і дойлідства, калі там выкладаў мастак. Сярод найбольш яркіх работ у НММ — «Дзелява размова» (1874—1892), «Таўкучы рынак у Маскве» (эскіз, 1878), «У партрэтнай. Палітыкі» (1897—1898), «Спатканне» (1882)... Ды і ці магчыма вылучыць няяркія?

Яўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

Аляксей ДУДАРАЎ:

«Спажывецкую філасофію трэба выкараняць»

Кожны год БСТД вызначае найлепшых у прафесіі і ўручае свае прызы. У 2020-м з-за пандэміі ўзнагароды не былі ўручаны, але ўсе яны — «Крыштальная Паўлінка», «Крыштальны анёлак» і астатнія — дачакаюцца сваіх уладальнікаў. Ды і наогул, БСТД падтрымлівае ў тэатральнай супольнасці дух таварыства і творчасці, нагадваючы, што тэатральную справу лепш рабіць талакой. Таму пры саюзе існуе савет, у які ўваходзяць вядучыя тэатральныя дзеячы краіны.

Пра сённяшнія перспектывы тэатральнага саюза, яго клопаты і турботы «ЛіМ» запрасіў паразмаўляць яго старшыню, вядомага драматурга Аляксея Дударава.

— Аляксей Ануфрыевіч, як сябе адчувае сёння БСТД у параўнанні з іншымі творчымі саюзамі? Здаецца, ён не ў горшай форме?

— Наш саюз, як і іншыя беларускія творчыя суполкі, знаходзіцца ў тых жа самых умовах, што і грамадскія аб'яднанні. А іх у нас больш за тры тысячы. Безумоўна, некалі мы былі на асобым рахунку і ў дзяржавы, і ў грамадства, але тыя часы прайшлі. Калі Ларыса Пампееўна Александровская арганізавала Беларускае тэатральнае таварыства, грамадства да творцаў ставілася інакш.

Бацькаўшчыны» займаецца вельмі добрай справай. Чым яна горшая за БСТД? Нічым. Наадварот, я не магу ўявіць краявіды Беларусі без бусла ці чаплі.

— Можна сказаць, што БСТД у тым ці іншым выглядзе займаецца аховай тэатральнага асяродка і яго насельнікаў?

— Гэта проста прыгожыя словы. На-самрэч робім тое, што ў нашых сілах. Але калі, напрыклад, з нейкім артыстам ці артысткай у тэатры не працягваюць кантакт... Што можа зрабіць тэатральны саюз? Нічога. Ён і не павінен нічога рабіць, таму што вырашаць, каму працаваць

Фота Кастуся Дробавы.

Аляксей Дудараў.

— Аляксей Ануфрыевіч, а калі параўноўваюць ваш саюз з расійскім і разнастайнай дзейнасцю яго кіраўніка Аляксандра Калягіна, што адказваеце?

— Усё залежыць ад фінансаў. Можна, напрыклад, параўнаць заробак артыстаў нашых тэатраў і артыстаў «Камедзі Франсэз». Нешта мне падказвае, што ў «Камедзі Франсэз» заробак большы. Што з таго? Гэта ўсё роўна, што ўсё жыццё жыць і зайздросціць свайму суседу, які два разы на год ездзіць на Канары. У яго такая сям'я і такія магчымасці, а ў цябе — свая сям'я і свае фінансы. На кожным з'ездзе я чую папрокі на гэты конт. Мне здаецца, што жыць трэба сваім розумам і гэтую спажывецкую філасофію выкараняць. Дзяржава нам нічога не павінна. Калі ласка, падавайце заяўкі на стажыроўкі і майстар-класы ў расійскі ці яшчэ які саюз. Уся інфармацыя ў наш час ёсць у інтэрнэце. Асабліва дзіўна чужою мне прэтэнзія ад маладых акцёраў ці рэжысёраў, якія яшчэ нікім чынам не праявілі сябе ў прафесіі.

— Кажуць, што ў творчасці ўвогуле надыйшоў час адзіночак і грамадскія аб'яднанні не патрэбны?

— Калі хтосьці хоча так думаць, я не магу яму гэта забараніць. На мой погляд, гэта не так. Любы творчы саюз дае ўпэўненне адчуванне сябе ў прафесійнай супольнасці, дае магчымасць набыць прафесійныя і чалавечыя кантакты,

перспектывы ў нашага саюза ёсць, да нас прыходзіць тэатральная моладзь, якая цікавіцца не грашыма, а тэатрам. І дзякуй Богу.

— Чытачам «ЛіМа», напэўна, будзе цікава даведацца і пра навіны Аляксея Дударава як драматурга? Хутка ў вас прэм'ера ў Коласаўскім тэатры?

— Так, 24 і 29 чэрвеня ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Я. Коласа ў Віцебску пройдзе прэм'ера спектакля «Пёс Белага вострава» па маёй аднайменнай п'есе. Рэжысёрам стала Святлана Навуменка. Гэта яе другая пастаноўка па названай п'есе (першы спектакль з поспехам прайшоў у Мінску на сцэне Новага драматычнага тэатра). З аднаго боку, гэта гісторыя пра тэатральнае закулісся, а з іншага — пра чалавечыя мары і надзею.

З віцебскім тэатрам у мяне шматгадовае плённае супрацоўніцтва. Тут у розныя гады ішлі амаль усе мае п'есы. І «Вечар», і «Парог», і «Радавыя». За «Вечар» тэатр атрымаў Дзяржаўную прэмію... Вельмі дарага для мяне сцэна. З поспехам ідзе драматычная балада «Не пакідай мяне...», прэм'ера якой адбылася ў 2015 годзе.

— Па вашым адчуванні, якое становішча ў беларускім тэатральным працэсе?

— Складанае. Творцам цяжка, як і ўсім. Трэба выжываць.

— Нацыянальная тэатральная прэмія зноў будзе выбіраць найлепшых...

— І гэта выдатна!

— На мінулай вы ўзначальвалі прафесійнае журы. Якія ўражанні засталіся?

— Не адчуў, што беларускі тэатр у росквіце. А ты, дарэчы, адчуў?

— Не, але адчуванне творчага пошуку было.

— Пошук — іншая справа. Пошук на тое і пошук, што можна іншым разам пайсці не туды, і не туды зазірнуць, і не тое зрабіць, але потым усё роўна вярнуцца на патрэбны кірунак. Для мяне як для драматурга любы твор сапраўдны, калі ў ім ёсць спачуванне чужому болю, і абавязкова перспектыва. Дасканалы ён ці не — справа дзясятая. Але боль павінен быць! Такі, які быў у п'есах Купалы, Коласа, Крапівы, Макаёнка, Дзялендзіка, Магучоўскага, Петрашкевіча, у п'есах ваша пакорнага слугі «Парог», «Вечар», «Радавыя». Без

Фота БелТА.

Прызам «Крыштальная Паўлінка» ўганараваны Генадзь Аўсяннікаў і Віктар Чарнабаеў, 2006 г.

На маю думку, сёння трэба з розумам выкарыстоўваць тое, што маем, што зрабілі да нас нашы папярэднікі. На магу сказаць, што мы «праядаем» зробленае да нас, гэта не зусім так. Нашы думкі — як рупліва размяркоўваць назапашанае, каб гэта прыносіла хоць бы мінімальны прыбытак, які можна выдаткоўваць на статутную дзейнасць. Напрыклад, для нас як для грамадскага аб'яднання было ўжо непад'ёмна ўтрымліваць у саюзе пансіянат «Тэатральны», ды яшчэ выдаваць па нармальным кошце туды пучэўкі. Дзякуй Богу, што дзяржава ў нас яго набыла, і цяпер там створаны ўмовы для іншых людзей сталага веку, якія добра папрацавалі. Пансіянат не прапаў, ён уладкаваны. Але такі груз быў бы не пад сілу і камерцыйным аб'яднанням. А наш саюз — структура зусім не камерцыйная, і камерцыйнай дзейнасцю мы не займаемся.

— Прабачце, але часам складаецца ўражанне, што нашы творцы так і засталіся па сваім светапоглядзе ў мінулым і бясконца настальгіруюць і па халыве, і па савецкім перыядзе.

— Няма таго, што раньш было. Мне, можа, таксама хочацца вярнуцца ў мінулае. Па-першае, таму што быў тады маладзейшы, па-другое, у савецкі час ствараліся мастацкія творы, а не прадукцыя. Сёння ў літаратурным асяродку ёсць свая канкурэнцыя. Усе грамадскія аб'яднанні існуюць у роўных умовах. Напрыклад, аб'яднанне «Ахова птушак

ці не працаваць у тым ці іншым тэатры — справа дырэктара і мастацкага кіраўніка. Калі яны не бачаць акцёра ў трупе — прабачце, мы нічога не зробім. Я ж не павінен тэлефанаваць галоўнаму рэжысёру: ён мяне пашле і будзе мець рацыю. І ва ўсім астатнім так.

— Але ўсё ж такі саюз можа ўплываць на наш тэатральны кантэкст: кожны год ён раздае свае прызы да Міжнароднага дня тэатра, адзначае найлепшых... Існуе і працуе Савет БСТД. Хто, дарэчы, там у складзе?

— Уключаючы мяне, нас дзевяць чалавек. Гэта Валянцін Елізар'еў, Эдуард Герасімовіч, Наталля Гайда, Аляксандр Кашпераў і іншыя дзеячы. Па статуце савет збіраецца два разы на год, але апошнім часам, у сувязі з пандэміяй, усе пытанні мы вырашалі ў дыстанцыйным фармаце — рассылалі лісты з пытаннем па пошце. Статут дазваляе такое рабіць. Каму ўручаць нашы прызы «Крыштальную Паўлінку», «Крыштальны анёлак» і іншыя, каму прысудзіць нашу стыпендыю «Тэатральная дынастыя», мы вырашаем толькі калегіяльна.

— Ці падтрымлівае Беларускі саюз тэатральных дзеячаў стасункі з расійскімі калегамі?

— Мы сябруем з Міжнароднай канфедэрацыяй тэатральных саюзаў і яе кіраўніком, генеральным дырэктарам Міжнароднага тэатральнага Чэхавскага фестывалю Валерыем Шадрыным.

Фота з сайта kolastheatre.by

Сцэна са спектакля «Не пакідай мяне...»

сустрэць аднадумцаў і апанентаў, пасябраваць ці паспрачацца з імі. Як мы зразумелі ў пандэмію, чалавечыя зносіны — адна з самых вялікіх каштоўнасцей, нягледзячы ні на якія тэхналогіі. Па маім адчуванні, творчыя

болю за чалавека, яго лёс, яго сусвет мастацтва няма.

— Дзякуй за размову! Яшчэ раз віншую саюз з 75-годдзем!

— Дзякуй!

Гутарыў Валянцін ПЕПЯЛЯЕЎ

Да інструмента — як да чалавека

Кожны мае магчымасць займацца музыкай. Ва ўсіх ёсць здольнасці, якія можна раскрываць, нават калі ўсё жыццё быў упэўнены ў адваротным. Галоўнае, як і ў любой справе, практыка і шчырае жаданне. Але не ў кожнага гэта ёсць. Колькі гісторый пачыналася з таго, што чалавека завялі ў музычную школу ў дзяцінстве, а пасля атрымання дыплама ён больш ніколі не падыходзіў да інструмента? Нават у тых, хто шчыра захапляецца музыкай і хоча навучыцца іграць на інструментах, часта бывае шмат страху. Але ў школе «Артгранд» з імі намагаюцца справіцца.

Прыватная школа, створаная прафесійным піяністам Арцёмам Шаплым, імкнецца да таго, каб стаць поўнай супрацьлегласцю ўсім сумненням, страхам і стэрэатыпам, якія склаліся вакол акадэмічнай музычнай адукацыі. Па-першае, сюды прымаюцца навучэнцы любога ўзросту і музычнага досведу. Паміж вучнямі і настаўнікамі максімальна карэктныя гарызантальныя стасункі, а праграма адаптуецца пад кожнага навучэнца. Выкладчыкі школы, многія з якіх — салісты Белдзяржфілармоніі і Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра, працуюць па арыгінальнай, адмыслова распрацаванай метадыцы. Дзякуючы ёй, праграму навучання ігры на інструменце, разлічаную ў звычайнай музычнай школе на восем гадоў, у «Артгранд» засвойваюць за пяць. Але рэкордныя тэрміны неабавязковыя, тут ніхто не імкнецца ўразіць іншага. Асноўны ўпор у навучанні робіцца менавіта на выканальніцкае майстэрства, але ёсць і агульныя класы па іншых дысцыплінах — сальфеджыя, музычнай літаратуры. Наведваць іх ці не, вучні выбіраюць самі, вырашаюць, што граць і чаму вучыцца.

Другое моцнае адрозненне школы ад звычайных музычных навучальных устаноў — адсутнасць спаборніцтваў. Выкладчыкі не параўноўваюць вучняў паміж сабой, не выстаўляюць адзнакі, а да прадстаўнічых і выніковых канцэртаў дапускаюцца ўсе жадаючыя.

Галоўны прынцып школы — усебаковае развіццё праз музыку, папулярызацыя класікі, наладжванне кантакту паміж чалавекам і загадкавым і складаным для яго светам. Навучанне накіравана менавіта на акадэмічную музыку. Але вучні выконваюць тое, што ім захаецца, у тым ліку, кампазіцыі з рэпертуару папулярных эстрадных выканаўцаў і рок-гуртоў.

Эстраднае аддзяленне ў «Артгранд» адкрылася год таму, а сама школа існуе ўсёго толькі пяць.

Акрамя класічных інструментаў — фартэпіяна, гітары, скрыпкі, у школе ёсць флейты, кларнеты, аддзяленні музыказнаўства і тэорыі музыкі, унікальныя

для прыватнай навучальнай установы класы арфы, клавесіна і нават аргана.

Нядаўна школа правяла чарговы канцэрт для падвядзення вынікаў, які атрымаў назву «Гранд-лета». Імпрэза прайшла ў Малой зале імя Рыгора Шырмы Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Філармонія прымае школу ўжо традыцыйна — родныя для многіх выкладчыкаў-салістаў сцены паступова становяцца роднымі і для вучняў. Выніковыя прадстаўленні праходзяць двойчы на год. Гэта добры прыём работы з кароткатэрміновай матывацыяй. Чалавек можа займацца і дзеля высокай мэты, і для свайго задавальнення. Але ў абодвух выпадках яму будзе значна прасцей спраўляцца са складанасцямі, калі атрымаецца ўбачыць свае вынікі ўжо праз некалькі месяцаў і паказаць іх бліжэй.

У першыя гады існавання школы канцэрты навучэнцаў цягнуліся дзве гадзіны. Сёлета прадстаўленне заняло каля пяці гадзін і было разбіта на два аддзяленні. Агульная колькасць удзельнікаў склала больш за 70 чалавек. У першым аддзяленні — пераважна юныя выканаўцы, але з даволі разнастайным рэпертуарам: ад самых простых дзіцячых твораў да сур'ёзных, дарослых п'ес і тэм.

Другое аддзяленне — больш сталыя навучэнцы. Набор інструментаў пераважна класічны — фартэпіяна і скрыпкі, але былі і гітары, і духавыя. І разнастайнасць рэпертуару стала больш заўважнай. У праграме «Месяцовая саната» Бетховена суседнічала з танга з кінафільма «Пах жанчыны», паланэз Агінскага — з акустычнай версіяй *Nothing else matters* гурта *Metallica*, оперныя арыі з *Show must go on* гурта *Queen*. Можна было ацаніць майстэрства не толькі вучняў, але і іх настаўнікаў. Яны часта падтрымлівалі сваіх падалечных — выходзілі на сцэну ў якасці канцэртмайстраў, другой скрыпкі. Многія фартэпіяністы кампазіцыі граліся ў чатыры рукі. І нават седзячы ў зале, можна было прасачыць падтрымку. Ад таго, хто рыхтаваўся выступаць наступным, выкладчык не адыходзіў увесь папярэдні нумар. А пасля выступлення падыходзіў, шэпчучы «Малайчына!», нават калі не ўсё аказалася дасканалым.

Розніцы ў стаўленні да артыстаў сапраўды няма. У канцэрце ўдзельнічаюць і тыя, хто наведвае школу толькі два-тры месяцы, і лаўрэаты дзяржаўных і міжнародных конкурсаў. Узрост удзельнікаў канцэрта — ад 3 да 84 гадоў.

Самая сталая вучаніца Галіна Фёдарайна Мішнева прыйшла ў «Артгранд», каб дакрануцца да захаплення свайго дзяцінства: «Я любіла музыку з самага дзяцінства, калі ў нас быў маленькі радыёпрыёмнік. Нам падабалася слухаць арыі з опер. Мяне гэтым заразіла мая старэйшая сястра. Па прафесіі я геолаг, лясны інжынер, абараніла кандыдацкую дысертацыю ў Рызе. А цяпер пішу кнігі, выйшла ўжо дзесяць. А музыка — гэта асалода, радасць для душы. Таму, калі я даведалася, што тут узорст не абмяжоўваюць, я прыйшла ў школу Арцёма Шаплыкі, убачыла, што тут такая сяброўская атмасфера, прабаваюць усе памылкі, ні за што не лаяць, як у школе, а толькі вітаюць і акрыляюць. Гэта мяне падштурхвае.

Я займаюся ўжо два гады, але часам бывае сорамна — іншыя так граюць, у іх такія гнуткія рукі! Я вельмі шмат працую фізічна, на агародзе, таму рукі ўжо не такія спрытныя... Але ў мяне шмат улюбёных рэчаў, да якіх я хацела б дакрануцца. «Ронда Капрычыёза» Бетховена, «Песню Сольвейг» Эдварда Грыга я б хацела сыграць, «Да Элізы» ўжо граю. Больш люблю класіку. Джаз мяне не надта цікавіць», — распавядае Галіна Фёдарайна. На канцэрце яна выканала на фартэпіяна два творы — эцюд «Чортава кола» Ігнацьева і раманс «Тонкая рабіна» ў пералажэнні Геталавай. Магчыма, Галіна Фёдарайна расказала б яшчэ нешта, але падыйшла выкладчыца і паклікала натхнёную жанчыну назад у залу — слухаць вельмі прыгожую кампазіцыю на дзве скрыпкі. Відавочна, супрацоўнікі «Артгранд» імкнуцца да таго, каб вучні не толькі асвойвалі свае спецыялізацыі, але і слухалі адно аднаго, спазнавалі музычную навуку з розных бакоў.

Таму і патрэбныя такія канцэрты, і добра, што на іх выступаюць не толькі тыя, хто грае лепш за ўсіх. Камусьці, каб натхніцца на навучанне, дастаткова паслухаць больш майстравітых калег, а камусьці, наадварот, неабходна самому адчуць радасць і хваляванне выхаду на сцэну. Атмасфера акадэмічнай музыкі без ціску, спаборніцтва, строгіх крытэрыяў, настаўніцкіх крыкаў і цяжкай працы гадзінамі. Тыя, хто ніколі не займаўся музыкай, пачуваюцца як дома, тыя, хто хадзіў у музычную школу, заўважваюць розніцу. Сюды прыходзяць займацца цэлымі сем'ямі, гэта заўважна нават па праграме выніковага канцэрта.

Супрацоўнікі школы займаюцца не толькі правядзеннем урокаў. Акрамя выніковых канцэртаў «Артгранд» арганізоўвае і іншыя музычныя імпрэзы, лекцыі па класічнай музыцы. У час школьных канікул установа ладзіць нешта накшталт музычнага школьнага летніка: дзеці праводзяць увесь дзень у «Артгранд», камунікуюць, гуляюць у настольныя гульні, удзельнічаюць у групавых занятках па сальфеджыя, музычнай літаратуры, вакале, прыходзяць на індывідуальныя заняткі да сваіх педагогаў па інструменце, а па вечарах для іх ладзіцца культурная праграма: наведванне музеяў, прагляд фільмаў, праслухоўванне музыкі на вініле.

Любоў да музыкі не перашкаджае ставіцца з любоўю да вучняў. Галоўная мэта школы — не вырасці лаўрэатаў міжнародных конкурсаў, а перадаць сваё захапленне. Таму музыка паўстае перад навучэнцамі «Артгранда» ў самых розных варыяцыях: як высокае і складанае, неверагодна прыгожае мастацтва, агромністы пласт чалавечай культуры, што існаваў ва ўсе часы, як пляцоўка для самапазнання і самаразвіцця, прастора для асабістых перамог і дасягненняў, як спосаб адкрываць таямніцы навакольнага свету — даведацца пра гісторыю, фізіку і псіхалогію прасторы, усталяваць камунікацыю з іншымі, трапляць у незвычайныя месцы і ролі. Музыка можа паддацца кожнаму, варта знайсці да яе правільны падыход. Але каб спарадзіць натхненне, варта знайсці правільны падыход і да чалавека.

Ганна ІВАНОВА
Фота даслана арганізатарамі «Гранд-лета»

Літаратурная памяць Смілавіч

Смілавічы — старажытнае мястэчка на Чэрвеньшчыне непадалёк ад Мінска. Якраз па дарозе на Магілёў. Мажліва, блізкая адлегласць і была прычынай таго, што сюды даволі часта — у дзве школы, сельскагаспадарчы тэхнікум, прафтэхвучылішча — завіталі на сустрэчы беларускія паэты, празаікі.

Хто ж і калі гасцяваў у Смілавічах з кагорты айчынных пісьменнікаў розных пакаленняў? Давайце паспрабуем узнавіць вось такую літаратурна-краязнаўчую інфармацыю.

Ад мясцовага краязнаўцы, аўтара некалькіх кніг (і, заўважым, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі) Івана Ярашэвіча некаторы час таму (на вялікі жаль, Іван

Вера Вярба.

А ў 1973 годзе сюды наведваўся паэт, празаік, перакладчык Мікола Хведаровіч. З той сустрэчы, як і сёння яшчэ расказваюць у Смілавічах, у памяці засталася, што ён вельмі шмат расказваў навучэнцам і выкладчыкам сельскагаспадарчага тэхнікума пра шматлікія сустрэчы з пісьменнікамі, найперш — з вядомымі беларускімі літаратарамі.

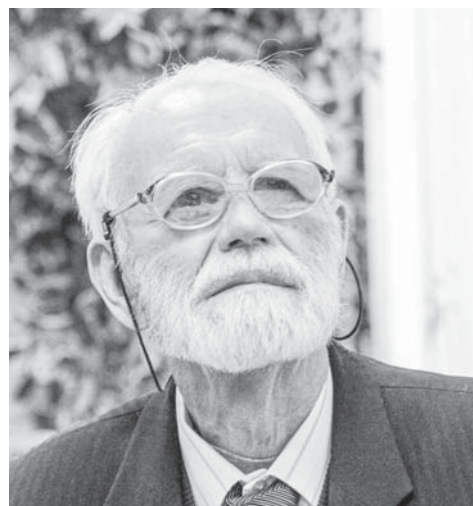
З пісьменніцкай кагорты частым гасцем у Смілавічах быў паэт-песеннік Алесь Ставер. Спрыяла гэтаму і тое, што ў тэхнікуме выкладчыкам працаваў яго стрыечны брат — Аляксей Мікалаевіч. Сын педагога Уладзімір вось што ўспамінае пра тую сустрэчу: «Вельмі любіў паэт прайсціся па парку Ваньковічаў, падыхаць ліпавым водарам». У 1975 годзе Алесь Ставер падарыў бібліятэцы тэхнікума сваю кнігу «Лірыка».

У 1980 годзе перад вучнёўскай моладдзю выступаў паэт Пятрусь Макаль. Ён падарыў кніжніцы зборнік паэзіі «Заручыны».

Не мінаў Смілавіч у розныя гады і беларускі паэт Алесь Пісарык (нарадзіўся ў 1954 годзе; некаторы час жыў непадалёк — у вёсцы Дукора Пухавіцкага раёна). Алесь Пісарык працаваў у юнацтве ў Смілавіцкім сельскагаспадарчым тэхнікуме.

У Смілавіцкай СШ № 1 памятаюць выступленні паэтаў Міколы Маляўкі і Міколы Мятліцкага. Наведвалася ў гэтую школу і пісьменніца-казачніца Алена Масла, аўтар многіх кніг, адрасаваных дзецям. Дарэчы, сумесна з настаўнікамі і вучнямі яна брала ўдзел у пасадцы дрэўцаў у школьным садзе.

Даспадобы Смілавічы прыйшліся і паэту, празаіку, перакладчыку Міколу Аўрамчыку. У свой час ён удзельнічаў у мерапрыемстве, прысвечаным творчасці празаіка Эдуарда Ярашэвіча, які доўгі час жыў у Смілавічах, але з-за хваробы быў прыкаваны да ложка.

Мікола Аўрамчык.

Добра ведаюць жыхары сённяшняга гарадскога пасёлка празаіка, паэта, дзіцячага пісьменніка Генадзя Аўласенку. Ён працаваў у Смілавічах у ПТВ № 23. Тут і знайшоў сваю нявесту, ажаніўся. Цяпер жыве ў Чэрвені. Пранейшаму займаецца літаратурнай працай. У розных выдавецтвах краіны выходзяць яго кнігі, найперш адрасаваныя дзецям.

Выступалі ў розныя гады перад чытачамі ў Смілавічах фалькларыст Мікола Котаў, празаік Васіль Феранц, паэт Змітрок Марозаў. Зімою 1998 года прыязджала і паэтэса Валянціна Аколава. Дакладная дата — 1 снежня. Чытала

вершы пра каханне, іншыя творы — з кнігі «Случарыны», «За тым лугам зялёным».

У найбліжэйшы да нас час гасцяваў тут паэт і празаік Леанід Дранько-Майсюк. Вось што сам пісьменнік успамінае пра гэта: «...У Смілавічах выступаў некалькі разоў. Першыя два выступленні адбыліся ў пятніцу 4 лютага 2011 года — у СШ № 2 і ў Смілавіцкім сельскагаспадарчым прафесійным ліцэі. Другі раз прыехаў у Смілавічы ў чацвер 19 мая 2011 года таксама на дзве сустрэчы — у мясцовым каледжы і зноў у ліцэі. Трэцяя вандроўка прыпала на 1 верасня 2012 года: першая творчая сустрэча прайшла ў СШ № 2, другая — СШ № 1. Найбольш запомніліся імпрэзы ў ліцэі. Тады там працавалі слаўныя выкладчыкі — Юры Корсік, Марыя Дубовік, Святлана Плахатнюк. А свае выступленні я пачынаў з такіх радкоў:

*Жадаеш радасць мець?
Тады любой парою
У Смілавічы едзь —
І адначнеш душою!..*

*Ніколі не старэй,
Квітней вясновым садам!
Шчаслівым будзь, ліцэй,
І ўсю Еўропу радуй!»*

З літаратурных гасцей Смілавіч — і паэт Віктар Шніп. «Выступаў я ў Смілавічах у музеі Хаіма Суціна. Два ці тры разы». Ведаю, што ў музей Хаіма Суціна наведваліся і празаік Алег Ждан, і паэтэса, празаік, журналістка Людміла Рублеўская.

У Смілавічах нарадзіўся 31 студзеня 1940 года празаік, краязнаўца Уладзімір Шулякоўскі, аўтар кніг «Незвычайная карыда», «Козачка-шахматыстка», «Сяржант-сыравар», «Зуб мудрасці».

З былым мястэчкам звязаны лёсы празаіка Івана Клімянкова, Ільі Барысава, Міколы Корзуна, Вячаслава Зайцава, якія тут вучыліся ці працавалі. Сапраўды, паселішча ў шэрагу тых мясцін, якія прынята лічыць літаратурна-мастацкім, культурным гняздом.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Ансамбль над Пінай

Удзяражаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь уключана 186 пінскіх аб'ектаў. Сярод іх — сем архітэктурных: ад барока да эклектыкі. Гэта ансамблі французскага манастыра і комплексу бернардынцаў, а таксама велічныя пабудовы езуітаў і касцёла Карла Барамея, прыдворная капліца, Палац Бутрымовіча і пабудова першага ў Пінску сінематографа.

Асаблівы гонар пінчукоў — цэнтр горада над Пінай, які складаецца з 163 аб'ектаў. Акрамя таго, на тэрыторыі горада ўстаноўлена 66 помнікаў і знакаў, 74 мемарыяльныя дошкі.

Гістарычную цікавасць у жыхароў і гасцей старажытнага Пінска выклікае комплекс французскага манастыра — помніка першай катэгорыі каштоўнасці. Сёлета яму спаўняецца 625 гадоў. Касцёл мае не толькі прыгожы барочны фасад. Сапраўдную каштоўнасць тут уяўляе яго алтарная частка. Ёсць звесткі, што спачатку храм быў звычайнай пабудовай са скляпеннямі і skleпам для пахаванняў. Вядома, што традыцыйна пахаванні рабіліся пад алтаром. Менавіта тут да нашага часу захаваліся дзверы, каваныя жалезам. Гэты ўваход

здаўна знаходзіцца ніжэй за узровень зямлі. Кладка тут не ўсюды цагляная, а сапраўды сярэдневяковая — з выкарыстаннем буйных камяноў і плінфы — цэглы яшчэ дамангольскага перыяду.

Касцёл неаднаразова гарэў, рабаваўся, але адраджаўся амаль што нанова. У XVIII стагоддзі ансамбль папоўніўся манастырскім корпусам і званіцай. Будавніцтва, дарэчы, на манастырскім падвор'і працягвалася яшчэ ў 30-я гады мінулага стагоддзя. У савецкі час у карпусах храма размяшчаліся штаб часці ВМФ СССР і Дом афіцэраў. Сам касцёл, які ў гэтую пару застаўся без служкаў, ледзь не закрылі. Але ён выстаў. Удар прыняў на сябе яго старэйшы сабрат — касцёл Святога Станіслава, які быў разбураны ў 1960-я гады.

Форма з саіма traveling by

Францысканскі манастыр, XVII—XVIII стст.

Рэстаўрацыя комплексу французскага манастыра завяршылася зусім нядаўна, ужо ў XXI стагоддзі. Адметнай рысай аднаўленчых работ сталі знаходкі ў сценах манастыра жывапісных замалёвак XVIII стагоддзя —

сюжэтаў з жыцця заснавальніка аднайменнага каталіцкага ордэна Францыска Асіскага.

Пра гэтыя мясціны на старонках газеты «Пінскі веснік» раскажаў краязнаўца Вячаслаў Ільянкоў. Настаўнікі школ і гімназій

горада і выкладчыкі каледжаў сцвярджаюць: звесткі пра архітэктурны ансамблі становяцца для іх добрай падмогай падчас вывучэння гісторыі роднага горада.

Тамара ШЧАРБАКОВА

Простыя рэчы

Як пераадолець фобію класічнай музыкі?

Арцём Шапल्या, прафесійны піяніст, саліст Белдзяржфілармоніі, некалькі гадоў таму адкрыў прыватную музычную школу «Артгранд». Ён распавёў пра тое, якія новыя веды давалася атрымаць і што галоўнае, калі перадаеш захапленне свайго жыцця іншым.

— Раскажыце, як і чаму з’явілася школа?
— Школа з’явілася адначасова і раптоўна, і з канкрэтным планам, што можна зрабіць у гэтай школе і навошта яна патрэбная. Так атрымалася, што я звярнуўся да юрыста з іншымі пытаннямі, бо працаваў як ІП, а ён мне сказаў: «Арцём, табе трэба адкрыць школу, я ўсе дакументы зраблю». І мы ўсё падрыхтавалі.

Калі казаць пра ідэю, то я разумеў, што трэба даць людзям альтэрнатыву. У нас ёсць дзяржаўныя школы і прыватныя студыі. У дзяржаўнай музычнай школе мне заўсёды не хапала нейкай свабоды, каб дзіця магло выбраць сабе рэпертуар, каб яго не падціскалі па тэрмінах да іспыту, не ставілі адзнакі. Сістэму дзяржаўнай музычнай адукацыі я прайшоў і як вучань, і як выкладчык. У нашай школе не ставяць адзнак. Я заўсёды думаю, што музыку вельмі складана ацаніць, немагчыма прымусяць яе палюбіць. Таму навучанне павінна быць у першую чаргу праз захапленне і любоў.

Яшчэ мы імкнёмся быць гнуткімі, каб вучні маглі выбіраць, што яны хочуць граць. Вядома, ёсць практыкаванні, якія трэба вывучаць для развіцця тэхнікі, чытання з ліста, але гэта павінна быць у сукупнасці з жаданнем вучня. Мы імкнёмся тлумачыць, для чаго гэта робім, каб жаданне з’яўлялася. Калі дзеці не хочуць іграць, можна з імі пагаворыць — і яны захочуць.

Музыка — гэта тое, што немагчыма палічыць, і тое, што, па вялікім рахунку, неабавязкова ў жыцці. Каб навучыць дзіця музыцы, патрэбны толькі метады пернікі. Гэта ідэя, на якой з’явілася школа, яна перадаецца ўсім педагогам і вучням.

Фота з сайта Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

— Прыватная школа — не толькі пра музыку, але і пра бізнес. Чаму давалася вучыцца?

— Рэгістрацыя юрыдычнай асобы, пошук памяшкання, пошук супрацоўнікаў — юрыста, бухгалтара, педагогаў, рашэнне ўсіх фінансавых пытанняў... Для музыканта, які не мае ні юрыдычнай, ні эканамічнай адукацыі, ні досведу стварэння кампаніі, гэта была зусім вялікая авантура. Я 25 гадоў граў на фартэпіяна, а цяпер апынуўся ў бізнесе. Толькі цяпер разумею, наколькі вялікая гэта была авантура. Тое, як усё пачалося, працуе і развіваецца да гэтага часу, — на самай справе цуд. Вядома, я вельмі ўдзячны ўсім, хто быў побач і цяпер дапамагае. Гэтых людзей мноства, мы атрымлівалі і фінансавую, і інфармацыйную падтрымку. Нават вучні і іх бацькі, якія цяпер прыходзяць, дапамагаюць школе, проста навучаючыся.

Я таксама развіваюся. Цяпер разумею, што такое бізнес-план, маркетынговыя планы, як лічыць лічбачкі, як здымаць у арэнду, дамаўляцца, дзе заказваць рэкламу. Хоць нядаўна мне паказалі навучальныя праграмы пачатковага ўзроўню па бізнесе, і я зразумеў, што гэта дзіка складана. Я лепш буду граць на фартэпіяна і раялі.

Але не ўяўляю школу як бізнес. Наша галоўная мэта — адукацыйная, а не фінансавая, не атрыманне прыбытку.

І тое, што па форме ўласнасці мы — установа адукацыі, значыць, што не маем права атрымліваць дывідэнды, падзяляць на долі. Усе грошы, якія атрымлівае школа, застаюцца ў школе.

— Складаецца ўражанне, што ў сваёй школе вы пастараліся выправіць усё, што замінала вам на музычным шляху. Якім быў яго пачатак?

— У мяне быў дваікі вопыт. Першыя два гады мяне вучыла Таццяна Аўрамаўна Чарнаморац, якая цяпер выкладае ў маёй школе. З ёй я палюбіў музыку яшчэ больш. Такі пачатак музычнага падарожжа патрэбны ўсім дзецям. Першыя два гады навучання самыя важныя. Калі педагог крычыць, гэта псіхалагічная траўма на ўсё жыццё. Так у мяне здарылася з другім педагогам. Тады я цалкам мог сказаць «хопіць».

Тыя, хто цяпер прыходзіць у дарослым узросце вучыцца, — людзі савецкага выхавання, і я ў тым ліку. І першае пытанне, якое яны задаюць: «У вас добрыя педагогі, яны не крычаць?» Для мяне дзікуства: як можа дарослы чалавек падумаць, што іншы дарослы чалавек будзе на яго крычаць?

Грамадства напалохана класічнай музыкай, таму ў нас паўпустыя залы ў філармоніі. Музыка — гэта цэлы свет, і людзі, якія пачынаюць вучыцца, заглыбляюцца не толькі ў выканальніцкае майстэрства. У нас ёсць музычная літаратура, гісторыя, разбіраем, што такое музыка ў філасофскім плане. Музыка суправаджае чалавека ўсё жыццё, у ёй адлюстроўваецца гісторыя. І нават у паўсядзённым жыцці — у любым кафэ — іграе музыка. Таму музычны слых ёсць амаль ва ўсіх, яго адсутнасць — наступствы рэдкай хваробы.

Далучаючы да культуры, да музыкі, мы павінны разумець, што гэта дапамагае, развівае духоўна. Я ўпэўнены, што калі б усе ў свеце вучыліся музыцы так сама, як вучацца чытаць, канфліктаў было б значна менш.

Гутарыла Дар’я СМІРНОВА

зваротная сувязь

Летні подых навалыніцы

У «Літаратурнай анталогіі» на канале «Культура» Беларускага радыё з панядзелка да пятніцы агульваецца раман Івана Мележа «Подых навалыніцы». У «Радыёбібліятэцы» слухайце старонкі твора Уладзіміра Багамолава «У жніўні 44-га...» Апазданні беларускіх аўтараў («Сумка з металічнай засцежкай» Валянціны Кадзетавай і «Страчанае сэрца» Юрася Панкевіча) прапануе перадача «Літаратурныя гісторыі» ў вячэрнім эфіры выхадных.

У праекце «Радыётэатр плюс» у суботу і нядзелю ў 21:30 выйдуча часткі радыёспектакля «Бацькаўшчына» паводле рамана Кузьмы Чорнага.

Па выхадных у 10:05 пачынаецца «Дзіцячы радыётэатр». Чытанні для маленчкіх ладзіцца таксама па буднях у межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Штовечар а 21:00 гучыць «Вячэрняя казка» на добры сон.

У суботу і нядзелю для аматараў паэзіі выходзіць праграма «Прачулым радком», якая гэтым разам прапануе вершы Петруся Макаля.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара штотыднёвіка «ЛіМ».

У нядзелю — праект Навума Гальпяровіча «Сюжэт для вечнасці». Госць радыёверсіі праграмы «Суразмоўцы» — пісьменнік Валерый Гапееў.

Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае

15 чэрвеня — на літаратурную сустрэчу «Кніга нам адкрые свет роднай прыроды» з Галінай і Сяргеем Трафімавымі ў дзіцячую бібліятэку імя Н. Крупскай г. Оршы (11.00).

17 чэрвеня — на творчую сустрэчу «Экамазаіка на сцяжынцы адкрыццяў» з Галінай і Сяргеем Трафімавымі ў дзіцячую бібліятэку імя У. Караткевіча г. Оршы (11.00).

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб’яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзіёмава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага
рэдактара — 377-99-72

адказны сакратар — 377-99-72
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98
аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выданае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
10.06.2021 у 11.00
Ум. друку. арк. 3,72
Наклад — 707

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1.
Індэкс 220013
Заказ — 1454
Д 123456789 10 11 12
М 123456789 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацый.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.